

Rahetas

Üleriikline Põllumeeste Kongress.

Õesti põllumeeste poliitika.

Seitsmes raamat.

Tallinnas, 1933.

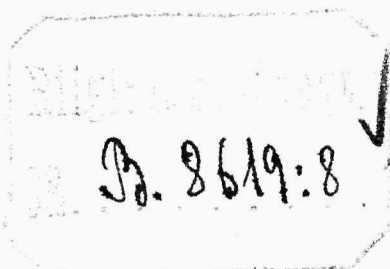
Üleriiklise Põllumeeste Õituse väljaanne.

Rahetas

Üleriikline Põllumeeste Kongress.

Õesti põllumeeste poliitika.

Seitsmes raamat.

57. 8374

Tallinnas, 1933.

Üleriiklise Põllumeeste Õetuse väljaanne.

8. üleriikline põllumeeste kongress

pühapäeval, 18. juunil 1933. a.

Enne algust.

Suvised pühapäeva varahommikul saabus vanasse Tallinna igast kodumaa nurgast tõsiste, päewitanud nägudega mehi. Põllumehed olid tulnud pidama oma kahetsandast üleriiklist kongressi. Sadandete laupa ilmus põllumeeste kogude saadikuid „Estonia“ kontsertsaali. Oli palju neid, kes kaashateinud ja kaasaelanud kõik seitse eelmist kongressi. Ilmus hallipeaga ja elukoorma all wimmawajunud mehi, kes tuletasid meele põllumeeste kogude liikumise wõitlusriikast algust. Karmil ja keerulisel ajal ning mitmest küljest tulewate ägedate kallaletungide all olid nemad pannud alguse maarahwa erakonnale. Wastased ei walinud abinõusid ja nende laimul polnud piire. Aga põllumeheliku wiisadusega olid need rajajad kaitsnud maarahwa poliitilise liikumise noort ja õrna taimet. Wastakäimnejootkul oli sellest kaswanud suur ja tugev puu, mis oli oma juured ajanud sügawasse kodumaa mulda ning sirutanud enda oksad laiali üle terve riigi. Oli saanud auasjaks kogumees olla. Wastasedki, kes ei hābenenud end ehtida wõõraste ehetega, proowisid oma nimele juurekirjutada põllumeeste kogude nime, et sel wiisil osa saada sellest aust, mis põllumeeste kogude nimi enesega kaasa toob. Põllumeeste kogude erakond oli omandanud kaaluma ja suunaandwa tähenduse Eesti riiklikus elus. Üle kümne aasta oli ta pidanud tagajärjeriikast wõitlust põllumehe ja terve Eesti riigi kasuks.

Nüüd olid nad tulnud jälle — need mehed esimeselt wõitluspäiwilt. Mitmel juba elutöö seljataga, kuid waim kange nagu wanasti. Jälegi olid keerulised ja raskest ajad. Waenlased olid alanud wihasest kalla-

letungi põllumeeste kogude liikumisele ja nende plaanid olid kawalamad kui kunagi warem. Ei saanud siis koju jääda need esimeste wagude ajajad. Nad pidid tulema ja tulid kahetsandast korda. Aga nendega koos tuli ka palju teisi, kes hiljem liitunud põllumeeste kogude ajaloolise wõitlusriikadega. Mehi paremates aastates, ijeteadwate nägudega ilmus „Estonia“ kontsertsaali, kus peetud mitmed waremadki põllumeeste kongressid. Tuli ka rohkesti noori. Tõuswa põlwe esitajate tragidus lasub arwata, et ka tulewikus põllumeeste kogude liikumisel ei tule puudus kangetest meestest. Saadikute arw oli suurem kui kunagi warem. Erakordsel ajal oli kottutuliud ka erakordselt suur hulk põllumehi, et öelda oma kindel sõna tähtsates küsimustes ja teha kindelt ning peremeheliku wäärilusega tarwilikud otsused.

1200 põllumeest on koos.

Saadikuid oli kongressile ilmunud ligi üheksajada. Peale nende wiibis kongressil mõnijada pealtkuulajat. Mõnda oli tulnud kahetsandale üleriiklikule kongressile umbes 1200 põllumeest.

Siin on koos Harju- ja Wiru-, Järwa- ja Pärnu-, Tartu- ja Wõru-, Walga- ja Wiljandi-, Lääne- ja Saaremaa saadikud. Ka kauge Petserimaa ei puudu. Terve riigi põlluharijaskond on oma esitajad jaatnud sellele maarahwa suurpäewale.

Kell on 1/210. Saabub kongressi awamise filmapilk. Saali astub põllumeeste erakonna auesimees R. P ä t s. Terve kongress tõuseb püsti ja terwitab tormilise käteplaginaga wana teeneteriikast riigijuhti.

Jumalateenistus.

Kõnetooli ilmub Kaarli koguduse halli-
päine õpetaja J. Stockholm, kes jaadi-
tutele juba warematest kongressidest tuntud.
Dreli saatel kostab tuhandest juust Luteruse
loodud mõitluslaul: „Meil tuleb abi Ju-
malast“.

Õpetaja võtab oma kõne aluseks Kris-
tuse sõnad jüingritele: „Kui ma teid
olen läkitanud kufruta ja pau-
nata ja kingata — on s teile mi-
dagi maja olnud? Aga nemad
ütlesid: ei ühtegi. Siis ütles
Tema neile: aga nüüd, kellel
kuffuron, jee mõtku jeda nõnda-
jamuti ka paun ja kellel ei ole,
jee müügu ära oma kuub ja **õftu**
mõõt (Luuka ev. 22, 35—36).

Jumeline on täna kuulnud Jeesuse sõna...
Juudas ta jünger, oli äraandmisega tege-
wuses. Teised jüingrid avaldasid auahnust
ja omakasju püüdeid! Ja neile ütles Jeesus:
Teil ei ole millestki puudust olnud, aga
nüüd, kellel kuffur on, jee mõtku jeda, nõn-
dajamuti ka paun ja kellel ei ole, jee müügu
ära oma kuub ja õftu mõõt! Üks teineford
ütles Jeesus: Ürge armake, et mina olen
tulnud rahu tooma maa peale — mina ei
ole tulnud rahu tooma, waid mõõka. See
tähendab mõitlust, ideelist mõitlust, et
Jumala elutähe inimeste tahtega ühineks.
Mõitlust jelleks, et maapeal jumalawastast
pimeduse ja walewõimu ärawõita. Tõsine
põlluharijate pere on meie rahwa parem
oja, kellele alati kallid ja püha on olnud
meie kodumaapind ja kes ei lasse kahtluse ja
nuriemise waimu oma jüdamesse ning ko-
dusse, waid kes rõõmustawad selle üle, et
„meil beretawad metjalatwad nii lahkest
järwi, rohumaid, meil taewa wihmal oras
wõrsjub ja päike paistab wiljapäid, ... meil
tõstab rahwas põllurammu ja matab endist
wiletjust, meil püüab rahwas waimu wal-
gust ja mõidab endist pimedust“.

Oli raske aeg, kus tuli mõidelda mõõra
wõimu ja waimu wastu. Kuid oleme nüüd
juba 15 aastat waba rahwas, elame wabal
Gesti maal.

Rahjuks ei ole meie veel ühemeelne
rahwas. On palju lõhesid ja lahkhelid
meie keskel. On palju walet ja omakasju
püüdmist, on palju asjata rahulolematust
ning mõitlust tõsi töö wastu. On veel

palju orjawaimu, mis oleks walmis mõõ-
rastele meie kallist kodumaad äraandma.
Seepärast helisegu teile, auwäärt põlluha-
rijate pere Jeesuse sõna, mis kutsjub ideeli-
jele, pühale mõitlusele tõe ja õiguse eest. Et
meil oleks üks Jumal, kes on armastus,
tõde ja elu. Et oleks üks Gesti rahwas,
üks ühemeelne tugew pere, kellele oleks iha-
maa tõesti õnn ja rõõm. Et oleks kindel
Gesti riik, kus töö, tõde ja õigus on
au sees. Ei tohi meie oma jõudu raiskata
laiskade ja lohakate ja tõsist tööd põlgajate
toetamisega.

Ja Jumal on veel meie poolt, kes mõib
jüis meie wastu seista? Jumala armus ja
mõitluses peame jaama ühemeelset ja elu-
jõulijest rahwaks ja mõitma ära kõik si-
mised waenlased, kes tihti ei tea, mis nad
teewad, luues lahkhelid, wiha ja waenu
ning takistades tõsist, riiki ülesehitawat
tööd. Rahwas on arusaanud ja mõistab
nad hukka. Meie palwe on: Jumal, lasse
meid jaada ja jõuda oma abi ja armu läbi
ühemeelset rahwaks. Kui meie ise wäsi-
mata mõitleme oma aadete eest, siis on Ju-
mal meiega. Siis alles oleme wabad, siis
on kõigil ilus elada meie kallil kodumaa
pinnal.

Oli furd rahwa waimu wabadusmõit-
luse aeg ka 16. aastajal. Seal seisis Mar-
tin Luterus raskest mõitluses. Ta uskus
nagu meie laulsiime: „Meil tuleb abi Juma-
last, kes ikka wägew olnud“. See üst oli
tema jõu allikas. See üst andku ka meile
jõudu. Luterus tundis ära: „Ei aita meie
nõu ja töö“. Kuid ta teadis, et jüiski hea
nõu ja püha töö toob Jumala õnnistuse.
„Eht olgu ilm täis kureid ...“ Need pi-
meduse kanded mõidame ära. „Suur Ju-
mal teab mis töötab ja tahab Waimu
anda.“

Nii usume ja mõitleme ka meie.

Ust elawasse Jumalasse, oma rahwa
jõusse ja kodumaa paremasse tulewikku,
lootus ja armastus oma kalli Gesti
wastu tiimustab meid tööle ja mõitlusele.
Jdeeline mõitus ja püha töö jee on tõsine
elu, mida mahtab elada ja mida kõigewäge-
wam Jumal õnnistab. Selleks eluärata-
waks nõupidamise tööks andku Jumal
8. üleriiklile põllumeeste kongressile õiget
waimu jõudu! Amen.“

Kõne lõpul kõlab wägew laul: „Oh laota
oma armutiwad“.

Kongressi avamine.

Nüüd asub fiiduamalduste jaatel kõnetooli üleriiklike põllumeeste ehituse juhatajate esimees A. Jürman, kes ütleb: Meie oleme erakordsel ajal kokku tulnud. Rõõmsal ajal ja suuremal hulgal kui kunagi varem. Päevakorral seisavad tähtsad küsimused. Meid rõhub majanduslik kriis ja hädad kasvavad. Meil seisab päevakorral riigikorra parandamise küsimus. See on praegu veel lahiline ja tuleb kuidagi otsustada. Ma meie erakonna seisukord nõuab kaalumist. Meed kolm juurt küsimust on meid kõigist maa-fondadest kokku toonud. Mina loodan, et meie kongress oma harilikus rahulikkuses kõiki neid küsimusi kaalub. Meie riik on alati jälginud põllumeeste kongressi tööd,

jellepärast olgu ka meie tänane töö juhitud vastutustundest.

A. Jürman tervitab nii rõõmsal arwul kokkutulnud jaadikuid ja paneb ette tööd alustada isamaa lauluga. Terwe kongress tõuseb püsti. Lauldas. Selle järele walitakse ühel häälel kongressi juhatajateks: A. Pätz, A. Jürman, A. Tupits, J. Soost, A. Kohwer, A. Rasterbush, J. Wõmma, J. Ruudi, E. Saar, E. Wister ja A. Wann ja sekretariaati: H. Diderman, M. Martinson, M. Hansen, H. Tallenhoj ja J. Kool.

Üldise käteplagina jaatel asub juhatus kohtadele. Kõnetooli lähed A. Pätz. Puhkewad tormilised fiiduamaldused. Saadikud tõusevad püsti.

Poliitiline seisukord.

End. riigivanema A. Pätzi kõne.

On nüüsgune mäng, kus nooredmehed seisawad üksteise järel reas ja hakkawad siis üksteisest üle hüppama. Nii võib see kesta ilma lõputa. Kes ise teistest üle hüpanud, see lasab kummargile ja teised hüppawad temast üle, kuni järg tuleb jälle tema kätte.

Viimase aasta wäljel on samasugune mäng olnud meie wabariigi walitsusega — ikka kiiresti ja ruttu on hüpatud üksteisest üle.

Läinud aastal, kui kaks põllumeeste erakonda ühinesid, algas see hüppamine peale. Waewalt olime ühisest kongressi saalist läinud riigikogu rühma tuppa, kui uustulnukad hakkasid nõudma, et senine wabariigi walitsus, mis oli minu juhtimisel, enam ei tõlba ametis olema. Astugu tagasi. Tehti seda. Alga uue walitsuse moodustamine ei olnud nii kerge — wenis terwelt kuu aega. Wiimaks sai J. Teemant walitsuse kokku. Tulid walimised. Nõuti Teemanti walitsuse lahtumist. Härra Teemant ei tõlbanud enam. Jälle waheae ja üksteisest ülehüppamine. Wiimaks moodustas walitsuse härra Einbund, millega oli meie erakonna noorem tiib rahul. Kuid ära teha ei suutnud ka nemad midagi. Ehtasid ainult 20 suurt nõudmist ja paari kuu pärast pidi ka see walitsus lahtuma. Wahepeal oli läbitukunud ka esimene põhiseaduse parandamise eelnõu rahwahääletusel ainult 10.000 häälega wähemusse jäädes. Meeled muutusid nüüd päris ärawaks. Ei saadud enam harilikus korras walitust kokku. Tuli moodustada töökabinett, mille juhiks mina olin ja sellele nõutati riigikogult erilised wolitused. Nende najal walitsusemegi kogu raske talwe jookkul.

Kerge ei olnud see walitsus mitte moodustada, sest sinna tuli tõmmata ka sotsialistid kaasa. Wastastärinda jäi koonduslaste tiib meie erakonnast. Nad ütlesid professor Illuotsale, samuti ka J. Teemantile otsekohe, et nad nende poolt moodustatud walitsusse ei tule. Minuga nad muidugi juba tulla ei tahtnud.

A. Pätz.

Riigikassa seisukord oli raske. Selarwe järele oli ette näha suur puudujääk. Teiseks oli töötute arm suurem kui kunagi varem. Põllusaaduste hinnad langesid. Oli waja toetada wäljameetawaid kaupapreemiatega. Samal ajal algatati mitmelt poolt korraga põhiseaduse muutmist. Riigikogu muudeti

endist põhiseaduse eelnõu selles suunas, et presidendi võimu piirata. Alul oli asja vastu suur hurvi. Siis tuli aga keskerakonnas tervaga meele muutus. Kui eelnõu oli juba valmis, hakati temale vastu rääkima ja ta anti komisjoni tagasi nähtavasti selle eesmärgiga, et ta sealt enam nii pea tagasi päewavalgele ei tuleks. See tõstis wanapõllumeeste hulgas pahameelt. Silmapaistvad tegelased ütlesid, et säärasel korral lähewad nemad ja annawad oma allkirjad wabadusõjalaste eelnõule, mis mõnel pool wiististi ka tehtigi. See mõjus. Riigikogu eelnõu toodi jälle wälja, kuid wabadusõjalaste oma sai 50.000 allkirja, mis on kaks korda suurem arv kui seda nõuti. Tänane kongress ei hakka muidugi peensustes arutama seda eelnõu. Sel eelnõul on omad puudused, kuid ka temagi mõiks wiia meie walitsemisekorra wälja sellest nõiaringist, mille all meie kannatame ja kus alalõpmata üksteisest üle hüpatakse, võimu ümber mängu lawastades. (Kiiduwaldused.) Wanal wiisil ei saa aga meie enam edasi. Riiki walitseb sajapealine togu, kus käib äge omawaheline mõttlus. Olen igal kongressil selle peale tähelepanu juhtinud ja pean seda kordama ka täna, kus paranduseelnõu juba rahwahäaletusel 2 korda läbi kullunud. Loodan, et põhiseaduse muutmise asjus kongress sellekohased wolitused üleriiklise põllumeeste esituse juhatusel annab. Kui eelmine walitusus mõõdunud sügisel loodi, siis arwasime, et ega kaua walitseda ei saa. Et aga kriis oleks tulnud nii ootamatult kui ta tuli sel kewadel, seda ei teadnud isegi keskerakonna ministrid, kellega olime alati enam-wähem ühel nõul.

Parajasti oli käsil põllumeeste laenude korraldamise seadus, mille puhul üks keskerakonna ministritest ütles, et õnne tuleb soowida majandusministriks, et ta nii suure ülesande on osanud lahendada nii wäheste riisikoga riigile, ja samal wõi teisel õhtul tulid juba kaks keskerakonna ministrit ning ütlesid, et nad pidada walitlusel lahtuma, sest nende seljatagune olla ärewuses. Nemad lahtusid ja walitusus lahtus. Nagu kõik wärskelt mäletawad, siis läks jälle see hüppamine lahti. Tõnisson, Einbund, Illuots, Rei jne. Wiimaks asus siis Tõnisson walitlust moodustama ja sai selle kuidagi kofku, hantides toetusi faks-lastelt, misjagune on esmatordne nähe meie walitluste ajaloo.

Misjagused olid tõelised kriisitegemise põhjused? Need on selgumata ja suuremale hulgale seni teadmata. Maad mõõda käidi ringi ja räägiti, et selleks on olnud ühe wana majalogu ostmise kawatlus, ühtlasi seoti seda majaostmist ühe meie wanema tegelasega, tahtes warju heita tema ausale nimel. Siis süüdistati walitlust weel, et ta olewat saatnud Ungariis inimese kuningakoja komeid õppima ning kawatset Kadrioru lossi ümberehitada. Need kõik olid tühjad asjad ega tekitanud walitluses mingisugust arusaamatust. Aga et nende asjade ümber nii palju tolmü keerutatud, siis olgu mõni sõna asja selgituseks öeldud.

Domuse maja ostmisele tuli walitusus pika järelekaalumise järele. Maja on kesklinnas, korras, oleks saanud hull riigi ettemõtteid sinna koondada üürimajadest. Pealegi on see maja panditud Pikalaenu pankla nõnda, et ostmise korral oleks tulnud ainult obligatsioonid ümber kirjutada. Maja kuulub nii wõi teist riigile. Ostuga olid ka keskerakonna ministrid nõus. Tolmu keerutamine selle asja ümber oli ainult suur demagoogia. Meie wanemal tegela-

sel ei olnud selle maja ostmise looga midagi ühist — tema peale pilluti ainult soppa. Teine oli Kadrioru lossi küsimus. Räägiti, et mina pidawat olema uhkuse ja toreduse armastaja inimene ja lastwat ktsal ajal teostada kulukat ümberehitust Kadrioru lossis. Wõin öelda, et olen olnud riigiwanemana walitluse eesotfas ja olen elanud oma eraforteris, ega pole kasutanud riigiwanemale kuuluwaid ruumisid peale ametliliste wastuwõttude. Seepärast on need etteheited minule isiklikult täiesti alusetad.

Kadrioru lossi on kasutatud Rootsi kuningaga, Poola ja Soome presidentide ning teiste külaliste wastuwõtuks. Sinna tulewad kofku igal kewadel hulgad keskkoolide lõpetajatest, uuel aastal diplomaadid jne. Lossi lagi oli aga sedawõrd kõdunenud, et asjatundjate arvates oli täiesti kuritegu sinna inimesi sisse lasta. Töötatöölistega taheti ruumid selles ajaloolises lossis kordaseada ja see oli ka kõik. Riigi celarme järel ei oleks kulutatud mitte sentigi. Ja kas see siis riigi wastu ülekohus oleks, kui töötatöölistel ka riigile midagi teeksid?

Kolmandaks kuninglilude komete õppimine Ungarist. Ungariis saadeti minu isiklikul ülesandel inimene uurima küsimust, kuidas riigi aparaati lihtsustada ja walitsemise kuludid vähendada. Seal on teadusmees, kes selle küsimusega on kaua aega tegemist teinud ja asja põhjalikult tunneb. Selle kohta oli minul ka rääkimist herra Tõnissoniga. Et sellest nüüd pärast poomisenoõri keerutatakse, seda ei osanud keegi aimata. Igatahes ei ole küll mitte aus mäng sarnaste mõtetega wälja tulla.

Kuid tõsised kriisi põhjused olid siiski mujal. Omal ajal, kui olid pankadel ärewad ajad, andis majandusminister Zimmermann Strandmanni walitluses Pikalaenu pangale luba toetada pankasid, kui neil peaks tulema raskesti hoiusummade wäljamaksmisel. Kuid seda luba ei ole dieti kasutatud. Sellest rahast on antud ka uusi laenusid mõnele ettemõttele, kes lahjuga töötasid.

Kui see küsimus oli arutusel walitluses, siis ei tahtnud meie sugugi asjata raskesti sünnitada pankadele. Kuid oli tarwis uurida, kas siin ei ole ka süüdlasi.

Nüüd peale kriisi räägitakse awalikult, et sellest uurimise kawatsest need niididõmbamised algasid. Seda kinnitas omatord weel see kiire seaduse eelnõu, mis kohe esitati riigikogule, kui kofkuastus uus walitusus ja millega taheti anda Pikalaenu pangale õigus riigi rahade arwel antud laenusid maha kustutada. Riigikogus need asjad läbi ei läinud. Siis aeti ka riigikogu laiali ja mõned arwasid, et kui walitluse juht saab presidendil kohustetäitja õigused, siis ta selle küsimuse mõib lahendada defreebiõigusega. Põris kindel on, et meie ei wõi lubada niisugust riigi rahade mahakustutamist, ilma et asja kohta täieline selgus walitseks (kiiduwaldused).

Kui meie nõudsiime põllumeeste mõlgade korraldamiseks 6 milj. krooni, mis oleks läinud laenude ümber korraldamiseks, aga mitte mahakustutamiseks wõi põllumehele selle raha kinkimiseks, siis sealtpoolt tõsteti hädalija ja ringutati käsi, et kuhu meie sellega läheme, see paiskab kõik meie panganduse segi. Hada oli suur. Nüüd 8 miljoni krooni juures, kus see kawatsetakse kinkida, ei taheta lubada seda isegi uurida, kui palju mahakustutamine põhjendatud on.

Rahjuts teemad kõike seda mängu kaasa meie asunikkude esitajad. Nad on sunnitud seda tegema, sest nad võtsid ikke kaela ja peavad seda kandma. Riigikogus nad tõstsid truuks omad käed uurimiskomisjoni valimise vastu.

Maal räägitakse põllumeeste ühiste huvide kaitsesest, kuid kas neel on ühised huvid, kui tahetakse riigikassast kintida nii suur summa teadmata kellele.

Uus valitsus pidi paremini kui vana viima ka rahvahääletuse läbi, kuid ta tegi seda iseeneslikel viisil seaduse kuulutamise (kiiduavalbused). Mind oli kutsutud ka Tallinna ühele koosolekule, kus pidi vastastikkult vaieldama põhiseaduse üle. Kui aga teistele see ära keelati, siis ütlesin ka mina ära, samuti raadio kõne. Rahva protesti hääletamisel ei olnud mitte selle seaduseelnõu vastu, vaid selle viisi vastu, kuidas rahva tahtmist taheti käsutada (kaufestivad kiiduavalbused).

Kunagi ei ole väljawaated nii tumedad olnud kui praegu. Meie riigi aparaat on palamikus, on haige (kiiduavalbused). Põllumeeste valitsuses olles oleme kaotunud alati rahva hullades rahuliku meeleolu alles hoida (kaufestivad kiiduavalbused). Meie ei ole läinud kunsti tegelema, sest rahvas, eriti põlluharija rahvas ei armasta hüppeid. Oleme

kaotunud terve rahva ja kõigi põlluharijate huvisid kaitses ühtlaselt, wahettegemata noorte ja vanade wahel, kuid asunikkude esitajate poolt on meile siin alaliselt nurga tagant takistusi tehtud. Nad on ise valitsuses olnud, kuid midagi pole nad korda saatnud.

Hoolimata nende kihutusest meie põllumeeste kogude liikumine ei waibu (kiiduavalbused). Asutawasti kogust hakkas see 8 liikmega peale. Palju oli meie vastu, kuid meie jäime püsima. Meie hävitamisega oleks ära saetud kõige tugevam oks Eesti iseseiswuse puus (kiiduavalbused).

Nüüd jookstakse ringi, siia ja sinna, aga juba Pärnumaa põllumeeste päewal ma ütlesin, et kui kiirel joogs alati wõidu pant oleks, siis oleks kaal kirjat kuningas loomade hulgas. Kas nad jooksewad, kuid meie seisame paigal ja jääme kindlaks oma kogudele, kes mitu tormi on läbi elanud. (Kaufestivad tormilised kiiduavalbused.)

Peale R. Bätji kõnet peasekretär H. Widerman loeb ette terwitused Rõrgesaare walla piimaühijuse juhatajelt ja Tarmastu Linjonilt.

Wõitlus majanduskriisiga.

End. majandusministri A. Jürmani kõne.

Neil päewil astus Londonis kofu majanduskonwerents, kust osa wõtawad kõik riigid ja rahwad kogu maailmast. Konwerents on suurem, kui seda jeni ajalugu tunneb. Küsimine, mis häda ajas rahwad kogu ilmast nõnda suurel hulgal kofu?

See häda on praegune majanduskriis.

Kriis lõikab kõigile rahwastele lihase ja luuse ja ta on kui kass, mis ühelt teiselt külge hakkab ning ühtki riiki puudutamata ei jäta. Algul hoidsid ühtsust suuremad ja rikkamad riigid end teistest riikidest eemale, lootes kriisihädaft omal jõul lahti saada, kuid möödusid kuud, möödusid aastad ja nüüd on kõigil selge, et ühtki riik omal jõul kriisihädaft lahti ei saa.

See aratundmine, et ühtsust on riigid kriisiga wõitlemiseks nõrgad, on kõitide riikide esitajaid Londoni majanduskonwerentsile kofu toonud.

Kas lähed korda Londoni konwerentsil abinõu kriisi lahendamiseks leida, seda meie weel ei tea, kuid loodame, et mõningatele ühistele otsustele siiski tulasse, mis ka meile kergendust wõiks tuua.

Kui see on tõeks saanud, et ühtsust rahwad omal jõul kriisihädaft parandada ei suuda, siis jääb küsida, milles seisab meie ülesanne kriisi lahendamisel?

Nii iga ühtsust riigi kui ka meie riigi ülesanne seisab selles, et püüda omal jõul wastawate abinõudega kriisihädaft pehmenada.

Kriit raskest kriisi all kannatab meil põllumees ja n d u s, mispärast tuleb põllumehele eestkätt toetust ja abi anda.

Lubage minul ette kanda, mida sellel alal põllumeeste kogude tegelased nii riigikogus kui ka valitsuses on kaotunud ja suutnud ära teha. Praegusesse

riigikogusse läksime meie ühes asunikkude koondusega 42 mehega. Esimese valitsuse moodustas R. Einbund, wõttes asunikkude koonduse ja kasterakoma toetusel valitsuse juhtimise üle põllumeeste kogude walt tegelaselt J. Teemantilt. R. Einbundi valitsus, mis neli kuud kestis, ei suutnud aga ühtki sear

A. Jürman.

kuigi ega määrust läbi wiia, mis oleks kuidagi aidanud kriisihäda pehmendada. Minult siis, kui walitjuse lahkimine juba ettenäha oli, esitati rida seaduse eelnõusid riigikogule, mis olid küll tähtsad meie põllumajandusele, kuid ühtki neist ei mõtetud vastu, kuna keskerakond oma esitajad walitjusest ära kutsus. Sellele järgnenud walitjuse kriis oli üks raskematest lahendada. Töökawa asjus rühmade wahel mingit kokkulepet ei saadud, kuna iga erakond oma nõudmistele juurde kindlaks jäi. Majandusline olukord läks aga päew päewalt raskemaks. Riigi eelarwes oli katmata puudujääk umbes 700 miljonit senti. Oli ette näha, et kui seisukorra parandamiseks kiireid samme ei astuta, siis riigikassal pankrott ees seisab ja edaspidi pallkade ega muude wäljaminekute tasumiseks raha ei jattu. Eramajandus oli samuti raskustes, sest wõi hind langetas kohutawalt, kuid preemiate maksmiseks ei olnud sentigi raha, samuti olid ošas peefoni juurdemakstu summad ja eksporttapamajadel oli riigikassalt saada mitu miljonit. Põllumeeste wõlgade korraldamise küsimus ootas asjata lahendamist. K. Einbundi walitus oli põllumeestelt osa raski wõlgu ostmud. Üle 100 miljoni senti ruffi wõlga ootas tasumist ja põllumehed ootasid raha saamist, kuid riigikassal ei olnud raha kuskilt wõtta.

Sarnaseks oli seisukord K. Einbundi walitjuse aja lõpul wälja kujunenud.

Kui sarnasel raskel ajal nähti, et rühmad omawahel töökawa asjus kokku ei lepi, siis tehti lõpuks meie wanale riigitegelasele K. Pätile ettepanek moodustada uus walitus, mitte rühmade kokkulepete alusel, waid isikliku töökawa alusel. K. Pätile läks korda moodustada uut walitust ja 1. novembril 1932. a. peale asus uus walitus tööle. Peale riigiwanema K. Pätile wõtsid sellest walitjusest osa põllumeeste kogude tegelased M. Tupits põllutöoministrina ja mina majandusministrina.

Uuel walitusel tuli kiireks korras asuda eelpool loetletud hädaliste küsimuste lahendamisele, mida K. Einbundi walitus kõik ostsutamata jättis.

K. Pätile walitus nõutas riigikogult wolituste seaduse alusel tegemiseks suuremad õigused. Walitus sai õiguse karpida riigi kulusid, joodustades eksporti, makstes preemiaid wõile, peefonile ja munadele ning wõtta nende wäljaminekute katteks maksusid neilt, kellel weel sissetulekut suuremad on, nagu äridelt ja kindla palga saajalt. Sel seisil raske talw, kus tuli ka töötajatele tööd muretseda.

Talwetund on meil kõige raskemad kuud, sest siis tuleb wana riigi eelarwe lõpetada ja uus eelarwe koostada, mis kõik suurt tööd ja waewa nõuab. Juba esimese kahe kuuga suutis K. Pätile walitus suurema osa neist rasketest küsimustest lahendada. Peefonile juurdemakstus sai otsekohe uusi summasid riigi eelarwesse 25 miljonit senti üles wõetud, millest senini juurdemakstu sai teostada, kuni eksportfond asutati. Riigi eelarwe puudujääki katteks tuli riigiametnikkude pallkaid wähenada, pensjone karpida, sõidu- ja päwarahasid, riidewarustust, kantsleil kulusid ning weel palju muid riigi kulusid wähenada. Kõigi nende suurte karpimistega saime riigi eelarwe ja riigikassa uuesti tasakaalu wiia.

Edasi tuli kiireks korras kokku seada uus riigi eelarwe, mis kujunes weel wäiksemaks eelmisest ja ligi poole wäiksemaks meie suuremast riigi eelarwest. Samal ajal kui riigi wäljaminekutes tuli suurt kokkuhoidu teostada, tuli weel ka selle eest hoolt kanda, et

saaks leitud uusi tuluaallikaid põllumajanduse ekspordi toetamiseks.

Kuni senini ei olnud wõile ega munadele üldse toetust maksetud, kuid nüüd, kus nende hinnad kohutawalt olid langenud, tuli paratamata wõile ja munadele preemiaid maksta. Preemiate summade saamiseks sai wäliswaluuta müügile 15% maks peale pandud. Nastas peab see maks tulu tooma umbes 300 miljonit senti ja sellest rahast oleks jätunud preemiaid maksta. Wõile on senini 30% preemiat makstud, samuti on peefonil kindel hind ja munadel kindel juurdemaks. Need sajad miljonid, mis sel teel põllumajandusele toetuseks läksid, tulid äridelt, ilma et põllumeestele tarwisminewad kauba hinnad oleksid tõusnud, waid isegi wastupidi, hinna tõusu asemel suutime mõningaid ostukauba hindu alandada ja seega kääride halba mõju, mis walitseb põlusaaduste müügihindade ja ostuhindade wahel, põllumajanduse kasuks parandada. Kõigi nende küsimuste lahendamine nõudis palju pingutawat tööd ja waewa. Edasi suutime peale selle weel raha koguda ja K. Einbundi walitjuse poolt wõlgu jätud 100 miljonit ruffi wõlga põllumeestele ära tasuda. Peale tulude suurendamise taludele (preemiate maksmise näol) tuli katkuda weel põllumeeste maksukoormat wähenada. Põllumeeste maamaks sai juba eelmise K. Pätile walitjuse ajal kõik omawalitjustele üle antud, tingimusega, et wallad omalt poolt isikumaksu peaks wähenama. Sellest ajast peale riigikassa maamaksu põllumeestelt sugugi ei saa, ega olnud siin enam midagi wähenada.

Tulumaksu maksid aga põllumehed weel õige paljud, waatamata, et põllumajandus üldse tulu ei annud. See tuli sellest, et tulumaksu wõeti kindla maksuna, kõrgete normide alusel. Tuli samme astuda, et põllumeestel tulumaks ära jääks, seni kui kriis kestab. Selleks sai alandatud tulumaksu norme ja tulumaksu komisjonidelt õigus ära wõetud omalt poolt põllumeestele, kes ise talus tööd teewad, lisatulu kuni 500 krooni juurde panna. Nende muudatuste järgi ei peaks põllumehed enam käesolewal aastal sugugi tulumaksu maksma, wäljaarwatud mõned üksikud wäga suurte talude omanikud.

Uuesti maksudest sai sisse seatud kriisimaks. Seda maksu maksawad kõik kindla tulu saajad, nagu ametnikud, adwokaadid, arstid, majaperemehed jne., kellel on kindlat tulu wähemalt 4000 senti kuus. Ärid maksawad kriisimaksu kuni pool protsenti läbikäigust. Sellest maksust sissetulewatest summadest läheb osa riigi kulude katteks, osa töötatööliste töö muretssemiseks. Töötatöölistega tuli katkuda töid teha maal maaparanduste alal, kuna eelarwes enam sellest summasid ei olnud.

Edasi sai wäljatöötatud aktiaseltside rewideerimise seadus ja Eesti wäljamaale wiidud kapitalide kontrolli seadus. Need seadused jäid aga vastu wõtmata, kuna K. Pätile walitus keskerakonna poolt kokkuleppel asunikkude koondusega kukutati ja uus walitus, mis moodustati keskerakonnast, asunikkudest ning kogude ülejooksikute, nende seaduste vastu oli.

Nagu kõigest sellest selgub, sai K. Pätile walitus selle lühikese aja kestel, sest temal oli wõimalik tööd teha umbes wiis kuud, siiski mõndagi meie riigi ja põllumeeste kasuks ära teha. Kuid asunikkude esitajad ühes kogude ülejooksitutega püüawad igal pool seletada, nagu ei oleks K. Pätile walitus mitte midagi meie põllumeeste heaks teinud ja nagu oleks tema

ainult linnade huvides töötanud. Igauks võib ise näha, et see koondusafunikkude etteheide täitsa wale on. R. Pätši walitsust süüdistati just linnades sellepärast, et tema liiga palju põllumeeste heaks teeb ja linnafodanikkudele raske maksukoorma põllumeeste amitamiseks peale pani.

R. Pätši walitsuse töö majandusliste küsimuste lahendamisel jäi aga pooleli. Pooleli jäid suured reformid meie hariduse alal, pooleli jäid reformid walitsuse aparadi ja hooletande alal. Samuti jäi pooleli töötatööliste küsimuse parem lahendus, tööpäside sisseseadmine jne. R. Pätši walitsuse kututamisega lõppes ka kääride wahel kaotamine põllumajanduse müügi-saaduste ja ostuainete wahel, kuna uue walitsuse sammud seda wahet aina suurendawad ja põllumeeste seisukorda weelgi halwendawad.

R. Pätši walitsuse kututas normiliselt keskerakond, kes oma ministrid walitsusest ära kutsus sellepärast, et R. Pätši walitsus ajanud ühekülgselt põllumeeste toetamise poliitikat. R. Pätši walitsust aitasid aga kututada koondusafunikud ja ülejooksikud, nagu seda keskerakonna tegelased ise seletawad. Osa suurest põllumeeste erakonnast oli meie seljataga kokkuleppe sõlminud keskerakonnaga meie walitsuse kututamiseks, ja praegu walitsewad nad, olgugi ainult sakslaste toetusel.

R. Pätši walitsusel oli eriti sellepärast raske wältseda, et kohe algusest peale asusid koondusafunikud walitsuse vastu wastasrinda, sellepärast, et nende meeste ei olla ministrikohti antud, nagu nad ise ütlesid. Afunikkude koondusele oli seega täiesti kõrwaline asi, kuidas walitsus töötab ja kelle huvides ta töötab, waid neile ei meeldinud R. Pätši walitsus sellepärast, et neid ei olla walitsusse kutsutud.

Uus Tõniseoni walitsus afunikkude koonduse ja ülejooksikute toetusel asus walitsema ilma programmita.

Uue walitsuse esimesed sammud seisis selles, et tagasi wõtta ja maha matta R. Pätši walitsuse poolt wäljatöötatud aktsiaseltside rewideerimise seadus ja wäljamaale wiidud kapitalide kontrolli seadus. Edasi nõudis uus walitsus riigikogu uurimiskomisjoni walmise tagasilükkamist. Uurimiskomisjoni mitte-walimisega jäi selgitamata, kuidas on tarwitatud suurettewõtetele wälja antud 800 miljonit riigi raha. Kõik see sündis koondusafunikkude ja ülejooksikute toetusel, kes ei hoolinud ei riigi ega põllumeeste huwidest enam sugugi.

Praegune seisukord on väga raske, kuid uue walitsiooni sammud, mis ei ole ei riigi, ei rahwa ega põllumeeste huvides astutud, teewad seisukorra weel raskemaks ja tumedamaks. Nende sammudega ei saa meie nõus olla, kuid parata ei ole esialgu midagi,

kuna neil riigikogus ühes sakste häältega mõne hääleline enamus on.

Millal tekkis rühmas meie, s. o. põllumeeste kogude ja afunikkude koonduse wahel teraw wahetord?

Esimene kokkupõrge, kust lahkumine algas, sündis R. Einbundi walitsuse ajal. Walitsus esitas riigikogule läbikäigumaksu seaduse, mille järgi iga sugune rahaline läbitäit või tehing käis läbikäigumaksu alla. Meie põllumeeste kogude esitajad ei saanud selle seadusega nõus olla, kuna see oleks ka põllumeeste maksukoormat tõstnud ja hakkasime temale komisjonis vastu waidlema. Meie wastuseis sellele uuele maksuseadusele pahandas koonduse tegelasi ja ülejooksikuid sedawõrd, et juba siis lubati meid komisjonist wälja heita. Tähenab, et meie suu tahti sulgeda seal, kus meie põllumajanduse huwide kaitseks wälja astusime. Sellest ajast peale läks meie wahetord rühmas ikka halwemaks ja terawamaks. Põllumeeste kogude wanemad tegelased ei tahtnud enam rühma koosseisule tulla, kuna neile seal raskesti tehti oma arwamiste awaldamisel.

Lahkumine pidi sündima, teistiti see enam edasi kesta ei wõinud.

Mitte kohtade jagamine ja saamine ei ole põllumeeste kogude tegelasi afunikkudest lahku wiinud, nagu seda mõnelt poolt püütakse seletada, waid oma õigete põhimõtete eest wäljaastumine ja riigi ning põllumeeste huwide kaitsemine on meid afunikkude koondusest lahku wiinud. Nii minule kui ka endisele põllutööministrile Tupitsale on minu korda ministrikohti pakutud, kuid meie oleme ära öelaud, kui ette näha oli, et meie seal riigi ning põllumeeste huvides töötada ei saa. Nõnda ei saanud mina, Tupits, kindral Soots ega weel mõned teised Einbundi poolt pakutud ministrikohti vastu wõtta, waid jäime walitsusest eemale, et olla wäljaspool walitsust riigi ja põllumeeste huwide kaitseks.

Praegu on põllumeeste kogude rühmas riigikogus vähem mehi kui sinna walitud oli. Meie wiisime riigikogusse üle 20 esitaja, alles on rühmas neist 17 meest, kuna osa, ja nimelt 7 meest, on üle läinud koondusafunikkude rühma. See üleminek ei pea meid aga sugugi nõrgendama, sest üksi arm ei ole tähtis, waid tähtsam arwust on tublidus. Kui meie ikka wäljas oleme töö ja õigete põhimõtete eest ja meid toetab sama parem osa meie põllumeeste perest, kes meid senini on toetanud, siis oleme endiselt tugew jõud, kellega wastased arwestama peawad ja meie ei larda wõitlust.

Wõideldes õigete põhimõtete eest wõime palju korda saata oma kodumaa ja põllumeeste heaks. (Tormilised kiiduawaldused.)

Eesti põllumajanduse oluford.

End. põllutööministri A. Tupitši kõne.

A. Tupits.

Minule on ülesandeks tehtud, anda kongressile lühike ülevaade meie põllumajanduse praegusest seisukorrast. Nagu teistes riikides, nii on ka meil põllumajandus selleks alaks, mis kõige rohkem kannatab majanduskriisi all. Sellepärast peab ka valitsuse peatähelepanu meil olema pöördub põllumajandusele, et teha üle aidata kriisi raskustest. See siht seisis eelmisel valitsusel, kelle koosseisu mul oli au kuuluda, kogu aja filmade ees. 1. novembril põllutööministri ümbrise juhendamisele asudes, ootas seal terve wien päikilise küsimuse lahendamist. Ja juba esimeste nädelate jookkul läks korda mitmeid tähtsaid küsimusi põllumeeste huwides ära otsustada. Kõigepealt sai alandatud Maapanga laenuprotsent wanapõllumeestele 6 pealt 2 peale. See tõi kohe tuhanded taludele kergendust. Sellega sai kõrvaldatud ka see wahe, mis walitjes wanapõllumeeste ja asunikute laenude wahel (6% ja 2%). Asunikute tegelased ei näinud sugugi heameelega seda alandamist, waid waidlesid komisjonis wastu ja Kõrster taltis alandada kõigest 4% peale. Aga ka asunikutele endile sai wastu tulnud. Meisa ostuwõla kergendamise seaduse ja mitmesugused laenude pikendamise seadused, mida koonduse oma tegelased läbi wiia ei suutnud, panime meie maksma. Tänu täheks saime aga muudugi koonduse käest sõimata, et meie polewat midagi maarahwa kasuks teinud.

Härä Pättil läks walitjuse moodustamisel korda kassakonnalt lubadusi wälja taubelda eksportid toetamise fondi asutamiseks. See oli ainus võimalus meie wäljawedu toetada, sest meie riigikassal selleks mingisuguseid summasid ei olnud. Sellest fondist maksetakse preemiaid wäljaweo kaupadele ja sellest on meie põllumajandusele üsna palju

abi olnud. Kolin tähtsamad ainet saawad sellest fondist suuremat toetust (wõi, peekon ja munad). Wõit kui meie tähtsama wäljaweoaine hinna kohutaw langemine on meie põllumajandusele ränk kahju toonud. See kahju oleks weel suurem olnud, kui ei oleks olnud neid preemiaid, mis aitawad hinda parandada. Preemia on seni maksetud 30% ulatuses wõi hinnast ja see wiib aastas raha maale sajad miljoniid. Kogu Pättil walitjuse aja käisid koonduslased maad mööda ringi ja nõudsid wõihinna kindlustamist 182—150 sendile. Nüüd on nad ise walitjuses, aga kas nüüd seda juttu weel kuulete? Nõuda on kergem kui anda. Wõi alal oli wäga suureks tüliaineiks wäljaweo lubade küsimus. Kassakond nõudis Puhkile ja teistele äridele lubasid. Sellele olime meie kindlasti wastu. Meil olt seni 5 eksportööri, nende ülalpidamine läheb põllumehele juba kaunis palju maksma. Uued tooks aga weel kulu juurde ja kasu ei miskit, rituks waid wälisturget. Sellepärast meie luba ei annudki (põllutöetoja otsus). Tähtis muundatus sai läbi wiidud Inglise turu plaanikindla sissetöötamise alal. Nüüd saame seal juba paremat hinda. Mitmed piimaühisused on pankrotti jäänud ja käemehed peawad nende eest oma waraga wastutama. See on lubamatu, et üksikud ärksamad põllumehed peawad kannatama. Walitjuse poolt wabastati mõnede ühiste wastutajad wastutusest ja mina tegin ministri ümbrise korralduse wälja töötada kawa üldiseks wabastamiseks. Kriis takistas teostamist.

Peekonil alal on seisukord kõige rahuldawam. Hinnad enne kriisi aegsel kõrgusel. Oleks aga figu anda. Inglise kontingendist jääb hull täitmata. Munade hind pole küll kõrge, kuid tänu preemiatele, 2½ senti paarilt, on wäljawedu ootamata suureks kujunenud.

Kui ajume nüüd terawilja müügitingimuste waatlemisele, siis on sel alal pilt järgmine. Riigiruffimonopol sattus raskustesse juba möödunud suwel. Juba Einbundi walitus dellareeris tänamuse peale ette, et tänamu sügisel riit ruffeid ei osta, kuna selleks pole raha ja riigil on mitme aasta ruffid ladedes. Riigiruffimonopolile kaewasid hana koonduslased. Minister Zimmermanni ajal weeti 60.000 tonni ruffeid sisse, ärimehed teenisid sajad miljoniid. Nüüd tuleb sügisel ruffeid samas korras müüa kui nisu, otstides ise ostja. Selmine walitus otsustas, et 1930. aasta kokkusoostu likwideerimise järele ei tohi riit enam ruffeid turule lasta, ega ka wäljast sisse lasta. Sellega oleks kindlustatud hinna saamine. Nüüd on uus walitus aga igasuguse wajakadusega 2000 tonni ruffeid weel turule paisanud. Mitub hinda. Nisumüügi alal on seisukord kõige parem. Tänu piiride sulgemisele saame head hinda. Selmise walitjuse ajal presstit meile kogu aja peale, et lastu meie nisu sisse. Mitte ühte teragi aga ei lastnud, kuid nii pea kui tuli Tõnissoni walitus, tõid lehed kohe teate, et 2000 tonni lastawat nisu sisse. Seni ei ole nad seda küll weel teha julgenud hirmu pärast põllumeeste kogude ees, kuid pole mingit kind-

lustust, et seda juba tulemal nädalal ei tehta, sest uut valitsust juhivad ärimeeste keskerakond, kes tahab niisu sisseveo pealt lõigata hüigla kasusid. Meie seisukoht — ei tohi!

Talude sisetulekute vähenemise järeldujel ei juuda paljud põllumehed tasuda omi kohustusi. Põltsi valitsus tegi kõik, et ära hoida oksjonite laienemist. Selleks anti Maapangale õigus oksjonite tähtaegu edasi lükata. Tänu sellele korraldusele said paljud talud päästetud oksjonihäärmari alla sattumisest. Tänamu lewadel pidi oksjonil müügile minema üle 1000 talu. Kõigest 30—40 tütti aga müüdi Maapanga poolt ära. Teised päästeti. Kõige tähtsamaks abiks, mida Põltsi valitsus põllumajandusele preemiate ja muu kõrwal andis, oli põllumajanduse wõlgade korraldamise seadus. Selle seadusega wiiakse talude erawõlad Maapanga alla, kus neid on wõimalik piffamööda, 30 a. wälkel, tasuda. Esimestel aastatel, kus kriis kestas, ei tule neilt laenudest üldse protfenti maksta. Tähtis on eriti see, et Maapangas protfent ühtlasi ka piffamisi kustutab laenu. See on suur kergendus maale. Keskerakond ja osalt ka koonduslased olid sellele seadusele wastu, ühispankadele saadeti ringkirjad, et nad selle seaduse wastu protesteeriks jne. Põllumeestel läks siiski korda seda seadust läbi wiiä. Warsti algas nüüd ümberlaenustamine ja põllumehed pääsesid oksjoni hädakohtust.

Üheks raskemaks probleemiks on meil töötatööliste küsimus, kelle hulk nüüd kriisi tõttu eriti suurenenud. Meie põllumehed oleme alati sellel seisukohal asunud, et meie hädakohtude korraldus on wibal ja et töötatööliste päewapalk liiga kõrge. Seda muuta on aga seni wõimata olnud, sest riigikogus on enamusel teised rühmad, kes pole lastnud sellest kõneldagi. Selmise valitsuse ajal wiidi nüüd korraldus läbi, mille järele töötatöölistele ei makseta palga enam riigikassast, waid selleks asutati eriline fond, kuhu wajasit raha wõetakse erimaksuga kottu linna-rahwalt. Ja nüüd tuli ilmsiks huwitaw nähtus. Niipea kui töötute ülalpidamine pandi linna-rahwa peale, niipea hakkas nende ribadest kottma hädakissa, et töötute ülalpidamine läheb liig kalliks. Waadake nüüd nad tunnemas oma nahal. Mina arwan, et nüüd aeg kaugel ei ole, kus nad lasewad töötute palkanorme tundumalt kärpida. Ja seda tuleb teha. Et muuta hädakohtuid wiljakamaks, efitasin mina valitsusele ettepaneku alustada talwel maaparandustööd, kraawide kaewamisi, jõgede süwendamisi jne. Sellele tööle sai rakendatud mitutuhat töölisi ja need tööd andsid häid tulemusi. Ühteagu kinnitas valitsus minu ettepanekul otsuse, et edaspidi rakendatakse töötud sisekolonifitsiooni töödele. Põllutööministeeriumis said koostatud kawad. Jääb soowida, et nüüd sed valitsused nad teostaks. Töötatööliste küsimuse õige lahendamine on wäga tähtis põllumehe seisukohalt, sest sel on wäga suur mõju meie talutööliste palgatingimustele ja sellele, kas neid üldse saada on. Et siduda töölisi maaga ja taludega, millel on ääretu suur tähtsus, tegi valitsus minu ettepanekul otsuse, mille järele taludele antakse ehituslaenu põllutööliste korterite ehitamiseks. Paljud suuremad talud ruttasid kohe seda wõimalust kasutama.

Ma olen lühikese ülewaaate annud sellest tööst, mis põllutööministeeriumis ja valitsuses mõne kuu jooksul

sai tehtud. Nagu näete, jai hulk suuri ja tähtsaid küsimusi lahendatud. Selle juures oli huwitaw, et keskerakond lõi kogu aeg hädakella, et Põltsi valitsus teinud põllumajanduse kasuks liig palju, ajades ühe külget põllumajanduse toetamise poliitikat. Teisest küljest käis koondus maad pidi ringi ja seletas, et meie polewat põllumajanduse kasuks midagi teinud, waid kõik õnnistus pidawat tulema Einbundi kawadest. Lugupeetud saadikud, lubage paar sõna nende Einbundi kawade kohta öelda. Ilusaid kawasid oskab igaüks teha, kuid need paberlised kawad ei toida kedagi, waid tähtis on see, palju neist kawadest suudetakse teostada, ellu wiiä. Ja kui meie sel alal wõrdleme Einbundi valitsust temale järgnenud Põltsi valitsusega, siis peab järgmist ütleva: Einbund wiis oma kawadest läbi ainult ühe, niinimetatud paburitskide seaduse, millega kõigile talumeestele pandi peale kohustus, kõik türrpuud ja kuterpuud maha raiuda. Põltsi ajal pandi aga maksima terwerida põllumajandusele tähtsaid seadusi, nagu preemiate maksimise seadus, wõlgade korraldamise seadus, Maapanga % alandamise seadus jne. Oles sel valitsusel lastud edasi töötada, oles veel mitmedki küsimused saanud meie põllumajanduse kasuks lahendada. Kuid tehti kriis, ja pandi kõik see põllumajanduse awitamise töö seisma. Kui keskerakond hakkas uut valitsust moodustama, oli koondus walmis temaga kaasa minema ilma mingi töökawata ja ilma mingisuguste omapoolsete nõudmistele ülesseadmata. Meie juhtifime tema tähelepanu selle peale ja ütlesime, et nemad peaks nõudma, et kindlustatagu nüüd põllusaadustele 1929. a. hinnad, wõi kilo eest 180 senti jne., mida nad kogu aeg maal õhutasid nõudma. Kas teate, mis meile selle peale wastati? Meile öeldi, et ega neid lubadusi, mis küla koosolekutel jagatakse, polewat tarwis täita. Ja nüüd näeme, et mitte midagi põllumajanduse kasuks ei tehta. Nüüd on kõik need lubadused, mida warem nii kergel käel jagati, unustatud.

Waadake selles seisab suur wähe meie ja nende wahel. Põllumeeste kogude erakond ei jaga kunagi teostamatuid lubadusi. Meie erakond seab üles niisugused nõuded, mis on läbiwiidawad ja kasulikud nii põllumehele kui riigile. Selle tõttu on ka meil korda läinud oma töökawast nii palju täita ja kõik teised erakonnad on pidanud pärast tunnistama, et meie põhimõtted ja sammud on õiged olnud. Selles seisabki meie erakonna tugewus. Nagu põllumajandus on riigi nurgakivi, nii on põllumehed ja põllumeeste kogude erakond see alus, mis algusest peale on meie riigile olnud kindlamaks toeks ja millele riit wõib julge olla ja toetuda ka edaspidigi.

Praegu on põllumeeste kogude erakond wastasrinnas. Aga meie oleme wäljaspool valitsust samuti walwel riigi ja põllumajanduse huwide eest kui valitsusestki. Ja teie näete, et meie erakonnaga arwestatakse, et ei juleta niisuguseid samme astuda, mis on põllumajandusele wastuwõtmatud, kuigi seda teha tahetakse (niisu). Meiega arwestatakse seda rohkem, mida rohkem meie kottu hoiame. Seda tugewamad meie oleme ja seda rohkem suudame meie oma põllumajanduse kasuks korda saata. Sellepärast wõitleme julgelt edasi! Põllumeeste ja samuti ka põllumeeste kogude pärast on tulewik! (Tõrnilised kiidusawaldused.)

8. üleriikline põll

Põllumeeste kogude ja asunikkude koonduse vahetord.

Üleriiklise põllumeeste esituse peasekretäri S. Diderman'i kõne.

Kui meie enam kui aasta tagasi otsustasime ühineda asunikkude koondusega, siis tegime seda selle usuga, et mida suurem on põllumeeste erakond, seda rohkem suudab ta ära teha.

Selles eesmärgis aga põhjalikult, sest erakonna suurenemine on ainult siis talle tugewuseks, kui uus olus ka wä ärtuselt küllalt kõrge on ning kui ta on hingeliselt ühtlane erakonnas senivalitsenud waimuga.

Rahjuks ei saa seda mitte öelda asunikkude koonduse kohta ja tagajärg oli see, et 42-liikmeline ühinenud põllumeeste erakond suutis hoopis vähem ära teha kui enne teda 24-liikmeline põllumeeste kogude rühm.

Edasi, meie uskusime, et kui meie täidame korralikult kokkuleppe tingimusi, eks teine pool tee sedasama.

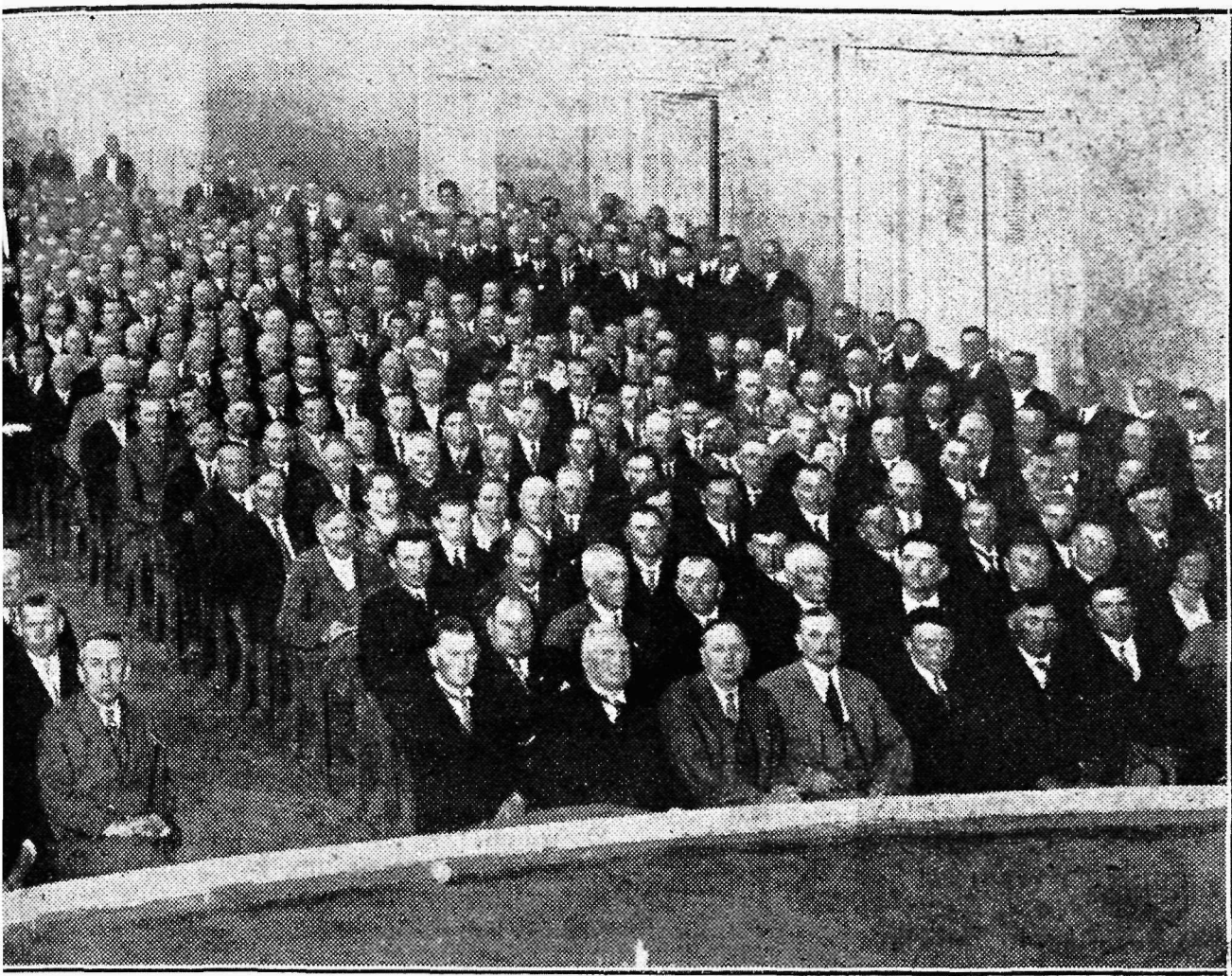
Ka siin eesmärgis, sest teine pool ei täitnud kokkulepet korralikult. Kokkulepe saab aga ainult siis hästi toime tulla kui mõlemalt poolt seda heatahtlikult täidetakse.

Juba neiljamadel päewadel kui sõlmisime kokkulepet as. koondusega, kirjutas nende häälkandja, et „mitte kogud ei ühine koondusega, waid kogude wäljasfond ühineb koondusega“ („Maaleht“ nr. 9, 1932. a.)

Sellest on näha, et as. koondus algusest peale mõtles mitte ausale ja otsekohesele ühinemisele põll. kogudega waid nende ülewõtmisele.

Ühinemise otsus tehti mitte põllum. kogude ja as. koonduse ühise kongressi poolt, waid kumbagi poolt eraldi, kui nad alles wiibisid omaette ruumides. Põllum. kogude kongressi otsus (Kino „Moderni“ ruumides) kõlab järgmiselt:

„üleriikline põllumeeste kongress kiidab heaks põllumeestekogude ja asunikkude koonduse erakondade ühinemise ja w o l i t a b üleriiklist põllumeeste esituse täiskogu ühes asunikkude keskkomiteega wäljatöötama ja kinnitama uue ühise erakonna põhikirja“.

meeste kongress.

Sellest näeme, et pole olemas mingit ühise kongressi otsust ühinemise kohta, et on olemas vaid eraldi otsus ja et see otsus on tingimustega: Wolitatakse (ei kästa kategooriliselt, ei määrata tähtaega) üleriiklist põllumeeste esitust välja töötama ühes aj. koondusega ühisi põhikirja. See tähendab, et seni kuni pole väljatöötatud sarnane ühine põhikirja, ei saa juttugi olla ühisest erakonnast.

Seda ühisi põhikirja tegelikult ei suudetudki koostada, sest aj. koonduse nõudmised olid selles küsimuses põllum. kogudele vastuvõtmatud ja sellest tuleb järeldada, et põllum. kogud pole filmapilgukski oma iseseisvust kaotanud, vaid töötavad täie õigusega endiselt edasi.

Esimesed kallaletungid põllum. kogudele aj. koonduse poolt tulid ühises riigikogu rühmas. Hoobid juhtiti kõigepealt üksikute põll. kogude juhtide vastu. Meid taheti ükshaaval välja lüüa. Käputäie paendlaste abil põllum. kogudest (peamiselt needhamad isikud, kes hiljem koondusse üle jooksid) sai koondus ühises riigikogu rühmas enamuse ja ühes sellega algas sallimatu ning toores ülesastumine teistimõtlejate põllum. kogude tegelaste vastu. Rühma tegeflituleks tooniandjateks osutusid Lorentsid, Gufsid, Koppased ja Lepsid ja tõsine töö muutus seal mõimatuks. Põllum. kogudele oli see koonduse organiseeritud rüüskamine vastuvõtmatu, rühmast hakati cemale hoiduma ning suur 42-meheline rühm muutus töövõimetuks.

Koonduse siht kõige sellejuures on päris selge:

ausast koostööst ei tehtud väljagi, vaid taheti ülejookfikute abil haarata võimu terwes põllum. kogude organisatsioonis ja nüüüsi põllum. kogud koonduse võimu alla heita.

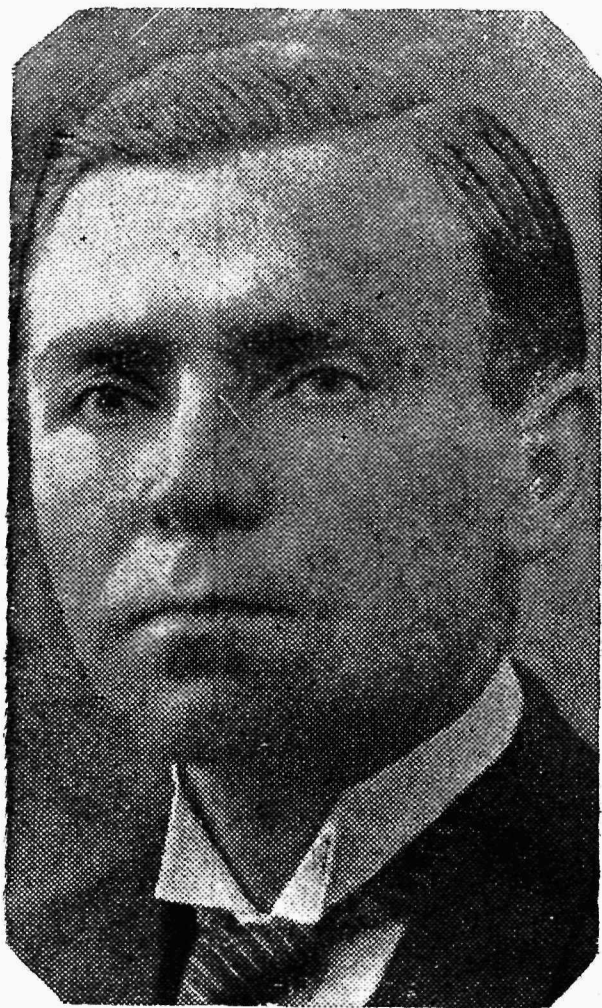
Ka maal algas aj. koondus mitmel pool kikutusi põllum. kogude tegelaste mahategemiseks. Eriti tungiti K. Pärsti isikule teravasti laimuga kallale. Kuid ka teised ei leidnud armu. Seldi, et üldse kogumehed tuleksid igalt poolt juhtivatele kohtadele välja lüüa nagu piimaühisustest, majandusühisustest, wallavalitistest ja mujalt. Ka krooni küsimus kasutati ära, et kiilu taguda põllumeeste kogude ridadesse.

Kogude ja koonduse ühine kongress 1932. a. mõttis vastu otsuse, et põhiseadus tuleb muuta riigikogu poolt väljatöötatud kava järele, kuid aj. koondus ei mõelnudki seda kongressi otsust täita. Hoopis wastupidi, koondus seisus awalikult põhiseaduse muutmisele vastu, ja kui põhiseaduse parandamine 1932. a. sügisel läbi kustus, siis tuleb seda küll esijoonel koonduse arvele panna. Kongressi otsusest ei hoolinud koondus mitte põrmugi.

1933. a. oli aj. koondus küll ametlikult põhiseaduse parandamise poolt, kuid ka seekord sõiditi mitmel pool tegelikult selle vastu.

Koonduse arvates on praegune põhiseadus kõige vastuvõetavam.

Eriti suured lahkuminekud põllum. kogude ja aj. koonduse wahel tekkisid aga põhikirja küsimuses. Kogude ja koonduse senine ehitus oli täiesti erinev. Põllum. kogud on juriidilised isikud, töötavad ise-

H. Diderman.

seiswa põhikirja alusel. Neid ei saa keegi kinni panna, kui nad ise oma põhikirja ei riku. Kogude liikmed maksavad liikmemaksu, kogudel on omad varandused. Kogud seavad ise oma saaditud üles ülesandete valimiste puhul.

Põllum. kogu on tüübiline waba talurahwa iseseisew organisatsioon, kus kohalikkudel tegelastel palju õelda.

Üsunnikkude koondusel on aga täiesti wastupidine iseloom. Siin on kõik wõim koondatud keskkohale. Koonduse kohalikud organid on tüllesed 3—5 ehk weidi rohkema liigete arvuga rakused — osakonnad, keda walla kohta tuleb wahel 10—12. Osakonna liikmed jagedasti ei maksa mingeid liiknemaksu. Koonduse osakonda wõib koonduse keskkohalt iga filma-pilt julgeda kui ta seda soowib. Peale selle on koondusel olemas eriline kontrollkogu, kes koha peal ülesseatud kandidaadid wõib oma tahtmise järele uude järjekorda seadida, nii nagu keskkohalt seda soowib.

Sellega on as. koondus tüübiline staabierakond, kus kohapealsetel tegelastel pole mingit ütlemissi ja keskkohalt on kõikwõim.

Koondus tahtis algusest peale, et iseseiswamad põllum. kogud arahawitataks ja nende asemel asutataks osakonnad, kellel oleks õige wähe õigusi.

Kogud ei olnud sellega nõus.

Siia taha jäigi seisma ühise põhikirja küsimus. Oleks põllum. kogud endid liitwiderinud, siis oleks nad endid sellega ise lihtsalt as. koonduse nimameeste

piirja alla mänginud. Nad ei teinud seda ja jäid omaenda wabadeks peremeesteks.

Nüüd on as. koondus hakanud asutama mingisuguseid „ühinenud põllumeeste ja wäikemaapidajate kogusid“. Kogu nime tarwitades tahab as. koondus asja kohapeal niikaugele saada, et tõeline põllum. kogu end ise liitwideriks, waranduse ja liikmed uuele „ühinenud põllumeeste ja wäikemaapidajate kogule“ edasi annaks. Selle uue kogu liikmeks astusid muidugi kohalikud koonduslased suurel armul, lõõtsid wanad kogutegelased pikkamisi wälja ja wõim põllum. kogus olekski koonduse käes nagu ta sellest juba ammu unistanud.

Samal ajal kui as. koondus loob niimoodi põllum. kogude jaoks segipaiskamise kogusid, jätab ta oma enese organisatsiooni puutumata. Koondus ennast ei mõtlegi liitwiderida, ta ainult organiseerib wärdjaskogusid, et põllum. kogude jõudu nõrgestada.

Mis puutub koonduse lehesse, siis pidas see sama suuna nagu koonduse tegelased rühmas ja erakonnas. Põllum. kogude tegelastele tungiti igatviisi kallale. Muuseas oli kuulda, et selle lehe toimetajad päris teadlikult pidasid räuskawat tooni: nende ütelse järel olla see ärilisel kasulik.

R. Pätsi walituse ajal hakkas as. koondus organiseerima n. n. „rahwa wiha koosolekuid“. Mütati kuhugi hull rahwast kokku põllumeeste, piimanduse wõi mõne muu päewa nime all ja wõeti siis wastu koonduse staabis walmis tehtud otsused. Neil koosolekutel tungiti ägedasti kallale põllum. kogude tegelastele, seati üles teostamata nõudmisi j. m. j. Hiljem kui koondus jaksis ja keskerakonnaga walitsema läks, ei mõelnudki ta oma enese ülesseatud nõudmisi täitma hakata.

Põll.-kogud tegid mitu korda katset, et lõpetada niisugust ebaloosulist wähefora as. koondusega. Seltsi as. koonduse tegelastele, et nii ei saa kaua edasi kesta, kui nad endiswõid jatkawad oma ebaausat taktikat ja tungiwad kallale põll.-kogudele ja kogude tegelastele.

Need mitmekordsed rääkimised ei annud kuhjaks aga mingit tagajärge. Siis tegi üleriikline põllumeeste esitus weel wiimase katse:

12. aprillil 1933. a. pani ta as. koonduse keskkohale kirjalikult ette samast päewast peale lõpetada igasugused nõrimised ja kallaletungid ja ühisele tööle hakata. Selle ettepaneku tegi üleriikl. põllumeeste esitus ka kogudele teatawaks.

Kuhjaks ei annud ka see wiimane katse mingisuguseid tagajärgi: koondus jatkas endiselt oma kallaletunge kogudele.

Siis kutsuti 6. mail 1933. a. kokku üleriiklise põllumeeste esituse täiskogu, kellele tekinud seisuford ettekanti.

Täiskogus arutati wahetorra küsimust as. koondusega ühitasjalikult ja tehti lõpuks otsus, et niimoodi enam edasi ei saa ja et põllumeeste kogude organisatsioon tuleb täiesti iseseiswalt üles ehitada ja as. koondusega luua liidu wahetord, kui koondus on nõus loobuma senisest kallaletungi taktikast ja tahab ausalt täita liidutingimusi. Erakonnas otsustati kindel kord ja dissipliin maksmata panna. (Nende otsuste hääletamisel oli R. Einbund üks esimestest, kes käe poolt tõstis.)

Täiskogu 6. mai otsus tehti kogudele teatawaks ja hakati seda kohe teostama: esitused muudeti ise-

seiswaks ja seati jalule ka põllumeeste kogude rühma iseseisvus riigikogus.

16. mail pidas üleriiklise põllumeeste esituse juhatus ühes riigikogu põll. kogude saadikutega põll. kogude rühma iseseiswaks kuulutamise koosolekut. Sellele koosolekule jäi R. Einbund tulemata, olgugi et teda sinna kutsutud oli. Päew hiljem selgus, et 7 põll. kogude saadikut R. Einbundiga eesotsas elid üle läinud aj. koonduse poole ja aitafid kehtetonnal ühes sakstega J. Lõnisoni walitsust luua.

Uj. koonduse rühm, olgugi et tal jaks mingit õigust pole, on hakanud sellest peale ka põll. kogude nime tarvitama. See ei ole muud midagi kui tõeline wargus.

Mis nüüd edasi? Kõige pealt põll. kogud puhastagu endid ülejookfikuteist ja pangu oma juures maksma kindel kord ja distsipliin. Rahetpaikseid peie kogudel waja. Kui kogud endid nii puhastawad ja korraldawad, siis muutuwad nad tugematelks mõitluse organitelks.

Kuidas kujunewad wahetorrad koondusega? Meil pole aega ega isu riielda. Kui koondus tahab aujalt meiega koostöötada, siis oleme alati jaks nõus. Tahab ta aga kogudele kallale tungida, siis leiab ta meid alati kaitsewalmis.

Meie oleme talitanud nagu wabad mehed. Meie ei müünud ära põll. kogude õigusi, põll. kogude aateid ja waimuwara, mis wiisa mõitluse ja pika kogumise järel omandatud. Meie oleme usjatavalt jäänud nende seisukohtade kaitseks, mis põllumehed ise meie kätte usaldanud.

Põllumeeste kogud on Eesti riigiga koos üleskaswanud. Jäägu nad ka tulewikus püsima tugema ja iseseiswa talupojaliku organisatsioonina, nagu jääb püsima Eesti riik. (Tormilised kiiduawaldused.)

Läbirääkimised.

Pärast peasekretär S. Didermani ülemaadet ajuti kuulama ära aruandeid kohtadelt, ning jee oja päewakorrajt kujuneski kongressi kaalumaks tulipunktiiks.

Meie oleme teie mõõk!

Kõnelejad on meile nüüd põhjalikult selgitanud, mis on tehtud ja mis teha tahetakse, ütles esimesena sõna saades saadik Root Raadilt, Tartumaalt. Kuuldagu nüüd siis ka maa häält. Kui oli ametis Pätju walitsus, siis oli tunne, et kõik hakkab jälle kujukama. Oldi rahulik. Korraga tekkisid jutud: Weesum ajab suitu wälja. Kas ka mitte laawat, küüsimine. Ja tõesti, tuli ka häwitaw laawa — walitsuse triis. Mis nüüd edasi? nõudsid inimesed. Ja jäid esialgul ootama, et ehk tuleb abi põhiseaduse parandamisest. Seegi ettewõte kuttus läbi ja nüüd rohkem kui kunagi enne rahwas wajab mehi, kes ütles talle, kuhu minna? Need mehed on meie juhid. Meie, põllumeeste saadikud, oleme teie mõõk, ütles kõneleja, ja soowib mõõgale tugewust ja juhtidele jõudu, et jellest tuleks kasu riigile ja Eesti rahwale. Kiiduawaldustega mõetaks wastu kõneleja ettepanet atwaldada tänu ja lugupidamist põllumeeste kogude juhtidele.

Põllumees jäägu Eesti peremeheks!

Nüüd kõneleme meie, maalt tulnud mehed, ütles Harjuma saadik Johan Lepp ülist. Meie juhid ekijid, kui wiisid meid kofku koonduslastega. Seda parem, et nad ise tunnistawad nüüd oma eksitust. Nad unustasid wana tõe, et pea kõiki inimesi aujateks, aga kofitle neid, nagu oleks nad kelmid. Kuigi juhid usaldasid koonduslasti liialt, jee laul on nüüd läbi ja muus asjas usaldan ma meie juhte täielikult. „Kui teed ja ennaft sulajeks, jääb kõigil jalgealuseks,“ ütles salmise. Meie endid

julajeks ei tee. Teine salmise teab tõendada: „Kui teed ja endast isanda, ilm jind ei näe heameelega.“ Wäiklase maailma peale waatamata mina teen ennaft isandaks. Põllumees jääb Eesti peremeheks ja ta tulewiku walitsejaks. Elagu Eesti!

Kestwad kiiduawaldused jaadawad kõnetoolist lahtuwat kõnelejat, nagu hiljem kõiki teisi.

Selged ja aujad sihid.

Tafistusi ja wõrgutusi on wiimastel päewadel meie teele weeretatud, ütles S. Rõpu saadik M. Hammer Wiljandimaalt. Meile on öeldud, et teie kongress on 24. juunil, mitte siis, kui jeda peab Pätis. See juft ei suutnud meid panna kofkuma. Põllumehed on jee alguur, kufi on wõrsunud need mehed ja lehed, kes meid nüüd püüawad meelitada ja meile tafistusi teele weeretada. Täna on meie õige kongress, meid on siin jaal tulwil täis, kuid maal on meid weel küll ja küll. Wõib olla lähed nüüd omawaheliseks mõitluseks, kuid wõidak ikka jee, kel sihid selgemad ja waated aujamad. Meie pooldame R. Pätji ja meie juhtide sihte, need on selged ja aujad, ütles kõneleja kiiduawalduste saatel.

Kuremaa saadik Martinson Tartumaalt ütles, et tal algusest peale oli tunne, et koondus ei tulnud ühinema mitte puhta jüdametunnistusega. Ja nüüd nad teewadki kaasa tantfu kuldwasika ümber. Kõneleja toob rea näiteid, kuidas koonduslased üht lubanud ja teist teinud. Lühes nüüd käega oma enda õhutufel wastuwõetud otustele ja nimetades neid „külaresolutsiioonideks, mida ei pruugi täita.“ Kirjeldab koosolekut, kus ta teinud ettepanetu, et põllumehele garanteeritaks 150 senti wõi kilogrammist. Siis tulnud tema juure ja öeldud, et mis 150, nõuame 350 senti. Kõneleja jäänud aga oma ettepanetu juurde ja koosolek kiitnudki selle heaks. Nüüd on need 350-ne mehed walitsuses, mis

J. Teemant,

üleriiklike põllumeeste esituse juhatusse liige.

nad siis niidid ise ei anna feda, mida õhutasid nõudma. Koonduslased ei kaitse meie huvideid, ütleb kõneleja. 51 fogumeest olgu riigifogus, 51 koonduslast oleks riigile õnnetuks! Ülejookfikud on nagu peremehe, kes jooksevad ära talust, kui põld ikaldab.

Tuleb kanda hoolt selle eest, ütleb kõneleja lõput, et kriisi tagajärjel enam ükski talu tulewikus oksjonile ei läheks.

Omad inimesed on siin koos.

Tulin siia raske südamega, ütleb Rägavere saadik Mikael Wirumaalt. Wist mitmed teisedki. Põhjuseks sellele oli walituse kriis, rahwahäälsetuse läbitukumine, lõhenemine. Kui palju on neid, kes endistele töetapidamistele truiks on jäänud, küsijin endalt?

Mäletan, pidasime peale ühendamisest Wirumaa kongressi. Olime seal koos nagu sead ja haned. Karjuti, hüüti ja isegi rõõgatatati kõnelejaile, kes esitasid meie töetapidamisi. Siia tulles nägin rahwafogu, juuremat kui kunagi enne. Ja jälle walitsemas mõistlik rahulik olemine, kodune õhkkond. Omad inimesed on koos.

Miks jefeldati seal ülal rühmas nii kaua ja waieldi. Olets mõidud kutsuda kofu kongressid ja seifuford oleks juba waremalt jefgunud.

Meie ümbruses, ütleb kõneleja, walitseb kõige suurem huffamõistmine wiimase walituse kriisi pärast. Paljud löid jellepärast käega ega läinud enam häälatuskastigi juurde. Wittermillegi pärast kufutati walitus, kellesse rahwal oli usku ja lootust. Ane siis, et see ei ärritanud ega wihasanud!

Seifew wefi jigitab ussi.

ühinemine, millest nii palju loodeti, pole andnud rahu, tähendab Suuremõisa saadik Es-

penbaum Läänemaalt. Seifew wefi jigitab ussi, jooksew wefi puhastab ennaft, öeldakse. Põllumeeste fogud on teinud hästi, et on püüdnud klaarida ummikusse jooksnud seifuforda. Liitumislepingu finnitamine on jäänud teostamata wastaspoole jüü läbi.

Põllumeeste fogud pole iial tahtnud füüjilise jõuga mõimu oma kätte wõtta, waid jefgete kawade ja sihtidega jaatutada poolehoidu. Aonduš talitab küll aga otse wastupidiselt.

Soov ülejookfikutelt.

Kaifüla saadik Wõmma Harjumaalt teatab koduwalla põllumeeste nimel, et üksmeelselt kiidetakse heaks üleriiklike põll. esituse 6. mai seifufohad. Selgitab siis, misjuguuste pahatahtlikkude nõffudega koonduslased on alanud oma muristamistööd Harjumaa esinduses ja kuidas ajajookful on paljastunud nende ja ülejookfikute pale. Wiimased kaitsewata andsid hoobi Harjumaa põllumeeste liikumisele, kuid jellest me saame jagu, ütleb saadik kindlast.

Nad murdsid rahwa usalduse.

Poolteist aastat tagasi pidasime niidelda pulmapäewa, tuletab Sauga saadik Nikolai Pärnumaalt meelde wanu asju. Fogud olid peigmeheks, koondus — pruudiks. Niidid näeme, et nõrgem pool — noorik — pole suutnud ühis-tele põhimõtetele truiks jääda. Truudusemurdmisele lisaks ta meelitas ära seitse nõrgema loomusega julaft.

Maerulagina jaatel kuulawad saadikud jeda tabawat wõrdlust. Kõneleja jattab:

Ülejookfikud pole murdnud mitte üksi era-konna usalduse, nad on murdnud ka rahwa usalduse. Ning rahwa käes on mõimjam sõjariist — walimise jedel. Selle relwa pöörab ta niidid nende härrade wastu.

Meie oleme lihtsõdurid, ütleb kõneleja, ja meil on tublid juhid, kellede järgi tahame sammuda. Ja huffamõistetawad on katted heita warju R. Pätule, kes on meie lugupectuim riigimees.

Lõpuks kõneleja puudutab hädaabitööde korraldust.

Niisugust meest meie enam ei anna.

Mooste elatanud saadikul Polakesele Wõrumaalt on midagi jüdamel, kui ta astub kõnetooli. „Tahan esineda kahetuse ja wabandusega“, ütleb ta, „jefst meilt on pärii see peakomistuskümi, mis meie ridu on jefgimini lõõnud. Meie oleme selle teile andnud. Niidid me aga jälle koondame oma read ja oleme kindlas usus, et niisugust juhti me põllumeestele enam ei anna.“

Ta oli lõõpiwa ja edewa iseloomuga.

Lõbusa meeleolu oma humoorita kõnega loob Undla saadik Treial Wirumaalt, kes leiab, et tulub ifka ära etteheide juhtidele, kes rajafid määrabieli koondusega. Auna kofit muud algatused on ifka tulnud alt — põllumehe juurest üles juhtide juurde, siis see oli algatus, mis

Prof. J. Luuts,

üleriiklise põllumeeste esituse juhatusse liige.

arusaamatul kombel hakkas ülalt allapoole tulema. Ja see oligi esimene ebaõnnestumine.

Hea veel, et õigel ajal roopasse tagasi saadi.

Eks olnud minagi pulmapidu pidamas Wirumaal, jutustab kõneleja. Julgesin seal arvamist avaldada, et kas ikka on see paar ka sobiv. Teemant ütles siis mulle, et sina oled ikka veel noor mees, ära tule wanemaid õpetama. See on sul puhas jonn, Rahju, et aumäärne hall-pea oma vanas eas oli sattunud mörgutajate lõõga. Eks teinepool olnudki lõõpima ja edema iseloomuga ja oli põhjust küllalt kahelda, kas fogude wanapoiss juudab niisugust pidurdada. Ja eks ta hakanudki üleaija lõõma, seletab kõneleja naerilagina saatel.

Üks vähemalt on hea: kadunud on meie seast weel mõned. Ja oleme jälle jõudnud oma auja poliitilise seisukoha juurde tagasi.

Katsetajad pole veel meistrid.

Meie ümber on ammu lipitsenud need, kes tahavad kutsutada krooni, ütleb Wastemõisa saadik Johanson Wiljandimaalt. On hakanud meid meelitama ka wabadussõjalased. Esiimesed näeks heameelega, et oleksime nende wõrgus. Wiimased aga tahavad alles katseid teha, katsetajad aga pole ialgi meistrid. Pole kohasemat ega õigemati riigi asjade ajajat kui meie endi esindus.

Kahepaitne element kõrvaldatagu!

Kohepeal tuleb jättata kahepaitse elemendi kõrvaldamist fogudest, nõuab Jõgisoo saadik Kasterbush Läänemaalt. Ülejooksinud margitagu kõik üles musta nimekirja, et oleks teada, kes nad on. Põhiseadus tuleb muuta ja maksma panna. Keda walida presidendiks, küsida juba eesti põllumees teab.

Põdrangu saadik Waakman Wirumaalt juhib tähelepanu mõnele wäärnähatusse, mis tulnud ilmjiks maaforraalse alal.

Põllumees ei tohi kaotada töötahet.

Noor saadik Roosental Suure-Rõpust Wiljandimaalt peab heogja kõne ja avaldab arvamist, et meie majanduskriisi pehmenemiseks on veel võimalus ühte-teist teha. Tuleb pöörduda käsitöö juurde tagasi. Wabrikutöö on ületõhtuselt kallisk. Külasjepp teeb mõiteks ätte parema ja odawama kui see on wabrikust ostetu. Bilansside mõltsimiste waral direktorid saawad kõrvaldada oma taskusse ületõhtuselt saaduste pealt lõigatud miljoneid kroone. Maal ja linna töötaivate inimeste palkade suhe on ebanormaalne. Töötud tuleb maale juhtida, wäljaminekud kärpida, tööstussaaduste hinnad alla wiia.

Karffi mehed on öelnud, et nende nõudmistest on Pätti walitsus 90% täitnud. Mis on siis need ülejäänud 10%? Need on Karffi meeste wõlad! Wõlgade kustutamine oleks ületõhtune nende wastu, kes wõlgasid ei teinud. Wõi siis jälle tuleks wõlgade kustutades ka neile, kes wõlga pole teinud, sama wõrra toetust anda. Kui pole kufil oksjonihirmu ja wõlad forraldatud, saab põllumees raskustest üle.

Maa seisukord on veel kriitiline. Tagawara kapital kulub. On hädaohtlik, kui põllumees kaotab töötahet. On tarwis kõwemat kätt. Kolmas kord ei tohi põhiseaduse parandamine enam läbi kuktuda.

Walmistatagu täpsed kawat ja tuldagu nendega kohe rahwa ette. Kui need sijaldawad kofuhoidu, tuleb rahwas kaasa.

Kuudas on lood Einpauliga?

See küsimus huwitab Undla saadikut Saagat, kuna just Wirumaa olnud üle küllwatud otstarbekohatute meiereidega. Kelle poolt anti nüüd kofstnasse kirjutatud miljonid ja miks ei kontrollita, kuhu nad maeti.

Küsimusele wastab kohe rkl. Dupits, kes seletab, et olemasolewatel andmetel on tegewuse lõpetanud Einpauli äri saanud ühest riigi wastutufel töötawalt rahaasutufelt umbes 68 miljonit laenu, mida ta tagasi makssta ei suuda. Rahjud jääwad seega riigi, rahwa ja maksuamatsjaleanda. Kes on süüdi? Põllumehed nõudsid selle selgitamiseks riigitoogu uurimiskomisjoni. See nõudmine liitati tagaü testerafonna, asunikkude ja ülejooksinute häältega.

Nende warjugi ei näe warsti enam,

ennustab Saaslama jaadit P.ä i w Tartumaalt, kõneledes ülejooffituteft, nendest põllumeeste en- distest efindajateft, kes mahetajid oma seisukohad nagu findad. Pahameel nende üle maal on fuur, ütleb ta. Ka asjatu walitfufe-kriis fün- nitas pafju werd ja tilitfemine ühifes rühmas tegi inimesed närwilifeks. Nüüd on hea, et ehk jälle on puhas.

Wälismilja ei tohi fiske lasta.

Abja jaadit M a r g u s Pärnumaalt finni- tab ka omaltpoolt, et lahkuminef foonduseft on aina heafkiitumift wäärin. Töötame nüüd en- difes juunas edasi, ütleb ta, jääme selle polii- tika juurde, mida ajas R. Pätju walitfus.

Kõneleja nõuab, et ei lastaks fiske wälis- nifu ega turule odawahinnalift rutift, mis ri- futs hinna.

Siamaalust on wähe,

leiab Kawastu jaadit M ä g i Tartumaalt. Sel- lepärast poliitikaagi kipub muutuma auftat män- guft mustaks, inetuks. Ifegi põllumeeste fo- gude eratonna aus nimi tahetakfe ära waras- tada. Meie, põllumehed, peame jälle haffama faawatama ifamaalift waimu. Kui terwe rah- was selleks oma jõu rafendab, fiis wõime Gesti teha ifegi paradiiiks.

Miniftrite kolmekuu pakk.

On ülefohtune, leiab R. Pätju jaadit T i i d o Wirumaalt, et miniftrid ametift lahkudes faawad 3-fuu palga tagantjärele ja et nii makftatfe palga mitmele walitfufe foosfeifule forraga. Geda oluforda tuleks parandada. Edasi nõuab ta, et põllumehed ei annaks enam ühtegi hääli foonduslastele ja ülejooffitutele.

R. M. J ü r m a n tähendab felgitufeks, et tema juba R. Pätju walitfufe ajal majandus- miniftrina teinud ettepaneku lõpetada 3-fuu palga makfmine lahkutwatele ametnikkudele, nii fiis ka walitfufe liigetele, kuid fee lüfati tagafi.

Resolutfioonid wõetakfe wastu.

Informatfiooniks ja forfumiste ärarahoidmi- feks R. Jürman teeb ettepaneku kuulata ära ettepanud resolutfioonid. Tehakse ettepanek ja ainult 3 hääle wastufeismifel ofufstataks reso- lutfioonid fohe ka wastu wõtta.

R. M. M a r t i n f o n kannab ette meie lehes teifal toodud resolutfioonid, mis enamifus ühel häälel fiiduawaldufte faatel wastu wõetakfe, ainult paarile hääletawad 1—2 inimeft wastu. Paljud jaadifud tõufewad püfti, et näha neid fahte wastuhääletajat oma filmaga. Need on lafs noortmeest, kes ka oma efinemifega hiljem kongressi riitawad.

Juhataja R. Tupits tänab kongressi faadi- kuid resolutfioonide wastuwõtmifel ülesnäidatud täielift üksmeelse eeft.

Koondufe walel on lühitefjed jalad.

Reegi on foosolefule toonud koondufe abihääle- tandja „Uudislehe“ märkte numbri. Seal kirjut- tatatfe, et põll. fogude kongressift mõtawat ofa

pooljada (!) liiget. See teade loepafie kong- resfite ette ja rohkem kui tuhat põllumeest fuule- mad oma förmaga, kuidas foondus maletab. Kõs- tamad hüüded: „Häbi neile! Maaleht wastib ja lufstab niimifli alati!“

Koduwäimehe waim.

Järqmitena kõneleb Helme jaadit W i s t e r Walgamaalt. Ta tahetfe, et mustamaski asjad on toodud nüüd ka maale. Selgitab, kuidas foon- duslane Sõfter teinud jalafawalaid käite ja püüd- nud tõmmata oma noota „Sõfter tunneb ainult koduwäimehe waimu, mitte jeda õiget: „peremehe waimu“, ütleb kõneleja. Ta tähendab lõpetades, et Walgamaa faab warsti fammuma findlalt wa- napõllumeeste wanades radades.

Majesteet on haige,

ütleb Saue jaadit S o r r o Harjumaalt, jellepärast meid fira kofku fuufufigi. Majesteet purpetas pre- fidendi lipu all ofe peaga wastu „rahmuulift“ müüri. Põllumeeste efitus oleks mõinud jeda pea- pörutust ära hoida ja juba waremalt meie nõu fufida.

Kõneleja kurdab, et meie wõi wäljamees pole warematal aegadel kõite tehtud, mis waja oleks ol- nud. Inglise turq on jäetud tõfifelt fiske töötamata.

Lõpufs Saue jaadit kurdab, et põllumeestfond on fillumenud. Pole paremalt pahemale ühtegi eratonda, kus poleks põllumehe faala hääletamas. On waja üksmeelt põllumeeste peres.

Reegi ei tahetfe, et neift lahti faime.

Jäärja jaadit G r e n t s Pärnumaalt tähendab rahulolles, et nüüd on kongressil jälle wanad ja lugupeetud näod. Selmitel kongressil oli wäga imelik näha ifegi juhatafe laua taga mõõrand nagu- fid. Arwan, et reegi ei tahetfe, et neift lahti ole- me jaanud, ütleb kõneleja fiiduawaldufte faatel.

Mõnede ametnikkude palgad on liiga fuured, leiab kõneleja, ja amaldab foowi, et need wõetaks färpimifile Uudisfohtade loomifel tuleb tingi- mata filmas pidada, et need afutataks finna, fuft on loot, et neift faawad põllumaad, mitte aga fiwifilmgaftele ja foodesse, fuft neift pole mingit tulu.

Oma õiguft me ära ei anna.

Rii ütleb R. P. jaadit A l t e r Harjumaalt ja jeketab, et jääwad endifelt wanapõllumeeste rida- desse. Kõneleja armab, et põhifeadufe murutmine ka kolmandat korda läbi fuftkuda mõib, kuna tema armates meie wajame mõinmu, mis tõesti oleks fim- del ja püfim. Meie kolletama lõõrind roheline wärw faab täna meidi faftetud, ja wiim, mis wäl- jas fajab, on meile heafs tähifeks — õnnemih- maks!“ hüüab jaadit.

Kaks äraefinut.

Gõma faab nüüd P i i m a t, Urutilla Benin- gilt Harjumaalt, noorukene jaadit kongressil. Ta püüab fuidagi leida õiguarust ülejooffitutele. See ei meeldi teiftele jaaditutele ja noormehele häältatfe wahelle. Noormees jääb hõppama, läheb tulipuna- feks, näole teib mutulime. Eftiridafest hüüatfe: „Räägi edasi poja! Ütle tiirefti ära, mis fuul on!“

19

pärast, milles Eesti praegu viibib niihästi poliitilijelt kui ka majanduslilijelt.

See rahmas siin on malwel Eesti riikluje ja maba Eesti eest! (Kauafestivad bravoo=hüüded, fäteplagin).

Auamaldus R. Pätjile.

Uleriitlilje põllumeeste eijnduse liige jaadit R o o f Raadilt teeb kongressile teatavaks, et eijndus on malinud oma auetijimeheks meie riigi looja ja põllumeestonna juhi R. P ä t j u. Teade mõetafje maistu tormiliste kiiduamaldustega ning R. Pätju austatafje püstitõusmijega.

Saadit jõajeaduse maafonnaft.

Koela jaadit S t u r m Tartumaalt ütleb kofje aigufes ära, et „olen jealt maafonnaft, kus jõajeadus matkmas ja ei tohi mift palju rääfida, mõib olla kahtlustatafje tagajimmines mind ka mõnes asjas.“ (Maer). Saadit jeletab, et rahmas ootab midagi uut. Väbituffunud põhijeaduse muutmijest paljud jeda ei loornud ja ütlesid „Oleme alati poolt pannud, paneme mahel ka maistu. Waatame, mis siis tuleb.“ Riigikogu liitmete arm tuleb 50 peale wähendada, mõi kui neid on 100, olgu pall poole wähem. Palgad üldijelt tuleks wähendada. Wilja sijjewedamift ei tuleks mitte lubada. Kõne-

leja lõpetab laufjega: „See jalg on ifta õigel teel, kes adra taga fäib!“

Runinga tütar ja poeg,

nii nimetati mõlemaid eratondi enne ühinemift, ütleb Hartu jaadit P l o o m p u u Harjumaalt. Ja jeletati, et nagu kuningalapfiji, nii eratondigi ei laje wanemad — juhid — kofku minna. Kätfimegi siis kofku ja nüüd oleme jälle lahus. Ning nii ongi parem.

Kõneleja tähendab meel, et Harjumaal eijnduses on enamus ifta wanapõllumeestel.

Kudina jaadit K a r m a Tartumaalt kiidab jamuti heatf juhtide jammud jelles asjas ja nõuab põllumeeste kogudelt endijelt kindlat ja julget põllumeeste huwifid kaitawat poliitikat.

Anname au ja julgust!

Wiimajena kõneleb Uula jaadit R o f f Tartumaalt. Ta ütleb, et on fii tulnud, et wana põhja finni pidada! „Meie wana nimi peab alles jääma!“ hüüab ta. „Suur jum tõõtab alati hahwasti, olgu meie eijndus wäike, aga tüjel kõif on meie poolt,“ ütleb kõneleja, „wihma tuli, põld' kaswab, liitmeid ja toetajaid tuleb meile juurde. Anname au ja julgust oma juhtidele!“

Sellega on läbirääfimijed läbi. Sõnajoowijaid enam ei ole.

Konstantin Pätji lõpujõna.

Suur on põllumeeste liifumijse elujõud!

Kongressi lõpujõna ütleb Konstantin P ä t s. Ta mõetafje maistu tugemate kiiduamaldustega ja püstitõusmijega. Ning juurima tähelepanuga kuulab jaalitais põllumeeste eijndajaid igast maanurgast.

„Meie kõige juurem, hoorikas, jõukilane kongress on oma tööga lõpule jõudnud“, algab R. P ä t s. „See kongress oli majalif jelleks, et me ije ennaft ära tunnefime, et me teafime, kes me oleme, mis me tahame, kuhu läheme!“

Mõib olla armawid mõned, jatkab kõneleja, et lähen õige maatan, palju neid jeal meel koos on. Wastasrindfi jõandas firjutada, et ainult poolejaja ümber. Ja kuigi põud ja teijed mured meie jüdameid furbugega täitsid, meie tulime kofku ja meid on rohkem kui kunagi waremalt. See näitab, kui juur elujõud on meie põllumeeste liifumijes alles, maatomata kõifidele raskustele.

Mis me siis oleme, kas ainult wäikejed töölijed maapinna kore kallal, ilma waimlilje ja hingelilje iijuta? Ei! Meie liifumine põhjened meie hingedes. Kes astus wabadustihkawa rahma etteotja, kes ajas eij-

meji magufid meie riikluje põllul, kellele rääkis Jakobjon ja kelle eest ta astus wälja? Eks ole jee põllumees, tema õlgadel on jeisnud kõif juured liifumijed ja jündmijed.

See koormate kandmine, jee kohujetunne on aastafjadade wältel juurdunud meie hingellu. Kus on tarmis rahma eest wälja astuda, jeal on ifta põllumees jee pidanud olema.

Oma turjaga, oma kätte jõuga oleme ehitanud waba kodu. Kui nüüd tulewad inimefed, kellele kõif on kätte murefjetud, kes aga oma hääli müüwad nagu hinnafirja järele, siis ei jobi jee wanapõllumeeste hingelluga. Ei jabinud ka wanapõllumeeste koostöö nendega, kel pole kohujetunnet. Nad on meile mõõrad. Kui nad tahawad lämmatada meie liifumift, mõtta meie õigufi ja luua käsfufid jagaw kindralftaap, siis ütlemie meie kindlasti: meie ei anna ära oma õigufi ja oma rohelist lippu ei painuta meie ühegi teije organijafjiooni ees!

Pühas firjas on öeldud: müü oma fuuba ja tõmba mõõk, kui tarmis on mõidelda.

Ka meie oleme valmis tegema sedasama. Meil pole kunagi olnud puudu julgusest, alati astume välja oma õiguste eest.

Suur, vägev põllumeeste organisatsioon on täna oma elujõudu näidanud. Seni kui need teised ei taha leida meiega hingeelulist ühtlust, pole meil võimalik nendega ühes minna. Meie pole tiilinorijad, hiiab kõneleja, „aga kui rahu ei jaada aulal viisil, siis ütlen ma, meil jätkub veel tuld võitlemiseks! Ja võitlused olgu puhad, ideelised. Ning waenlane tulgu välja ja olgu aus.“

Kõneleja jätkab oma kõnet, mis fordumalt katkestatakse tormiliste käteplaksutamistega: Meie lähme nüüd koju tundega, et wanapõllumeeste kogu on ühtlasem kui kunagi warem! Meie teame, et meil seisavad ees raske ajad. Kuid need pole suuremad, kui olid siis, mil loime oma riigi. Lõputus, ühe tulewikku ja armastus oma riigi vastu viivad meid edasi!

Wägew lõpulaul.

Liigutatult kuulati R. Pätši kõnet. Paljud kongressi wanemad jaadikud pühkisid wargi filmi ning liigutus haaras ka kõneleja enese. Nagu üks mees tõusis kongressi, kui R. Pätš tegi ettepaneku lõpetada kongress traditsioonilise lauluga „Eestimaa mu isamaa“. Võimjalt kõlasid wägewa laulu

helid „Estonia“ kontsertsaalis. Siin laulsid põllumehed ja otse ujutunnistujena ja töotujena kõlas lõpujalm: „Triuiks jääme isamaale wiimje weretilgani!“

Meeleawaldus kongressi lõpul.

Kongress, jama wägew ja võimas kui üksmeelne, oli lõppenud. „Elagu meie juhid!“ hüüti forraga saalist. Kostis wägew elagu-hüüid ja waimustatult lauldi kolmekordne elagu. Lasti elada ükssikult põllumeeskonna juhtiwaid tegelasi. Salikond agaramaid hüppas lauale ja elagu-hüüete saatel tõsteti kätele R. Pätš, M. Siirman, J. Teemant, J. Soots ja M. Tupits.

Saalis aga seisid jaadikud koos ja nagu kahju oli neil lahkuda siit, kus nad üle hulga aja jälle ford olid jaanud oma jüdamelt ära öelda, mis seal ammu paistjemas. Negamööda alles lahkuti ja saalis waibus kõnejummin, mis aga weel tiif aega festis formalruumides ja all.

Ustest walgus uulitsale rahulolewate nägudega jaadikuid. Meid terwitas wärsked ja farge õhk ning kõik tunnirised tõendasid, et oli esmakordselt paarikuije põua järele tulnud wihm, mille järele oli janunenud põld ja weelgi rohsem põllumees.

Rahefordne juurpäew oli 18. juuni põllumehele!

Kongressi otsused.

Kongressil wõeti ühemeelselt wastu alljärgnewad otsused:

Arutanud põllumeeste kogude ja asunikkude koonduse wahetorda, S. üleriikline põllumeeste kongress leiab, et nimetatud kahe erakonna ühinemine pole kahjuks annud loodetud tulemust. Seepärast peab põllumeeste kogude ajalooliselt väljakujunenud organisatsioon, mis Eesti riigiga koos teffinud, suureks kaswanud ja tugewaks jaanud ning tagajärjekat wõitlust pidanud maarahwa ja terve Eesti riigi kasuks, ka edaspidi jääma alles iseseiswana ja jatkama endise wiisadusega oma senist tööd. Kongress kiidab selles mõttes heaks üleriiklise põllumeeste esituse täiskogu 6. mai otsused põllumeeste kogude organisatsiooni iseseiswaks jätmise ning erakonna fiseemise korra asjus ja iseseiswa põllumeeste kogude rühma uuesti ellufutsumise riigikogus. Kongress

leiab, et üleriiklise põllumeeste esituse täiskogu ja juhatus on õigel ajal ning wiisil välja astunud põllumeeste kogude erakonna alalhoidmise huwides. Seejuures kongress annab üleriiklise põllumeeste esituse juhatusale õiguse sõlmida liidu wahetord asunikkude koondusega, kui asunikkude koondus seda omaltpoolt soowib ja on nõus lõpetama igasugused waennawaldused põllumeeste kogude erakonna ja tegelaste wastu ning teostama ansameelsset ja otsekohest koostööd kogu põlluharijate pere ja riigi huwides. Kongress tunnistas tarwilikuks põllumeeste kogude organisatsiooni puhastamise wõõrastest ollustest ja täieliku distsipliini maksmapanemise erakonnas ning annab selle sihiga üleriiklise põllumeeste esituse juhatusale õiguse astuda kõiki tarwilikke samme distsiplinirikkujate wastu kuni wäljaheitmiseni erakonnast. Kongress mõistab hukka põl-

lumeeste kogude wana ainsa nime tarwitamise iisfikute erafonnaft lahkunud tegelaste ja kogude poolt. Kongress leiab, et ka sel korral, kui see wähemus peaks asutama uue erafonna, siis sel-
 lel erafonnal ei ole mingisugust õigust põllu-
 meeste kogude nime peale, kuna tähendatud wä-
 hemus on lahkunud kõige raskema wõitluse ajal
 põllumeeste kogude ridadest. Seega on nemad
 ka lahti wõlnud sellest ainst, mis põllumeeste ko-
 gude nimi enesega kaasa toob.

Kongress awaldab täit lugupidamist ja poe-
 lehoidu põllumeeste kogude esitajatele riigikogus
 ja eelmises walitsuses, kes eeskotsas R. Pätfiga
 suutsid praeguste raskete olude ja piiratud woi-
 maluste juures teostada terve rea põllumeeste
 nõudmisi. Kongress awaldab lootust ja soowi,
 et põllumeeste kogude esitajatele läheb korda ka
 tulewikus töötada samasuguse eduga riigi ja
 põllumeeste huwides.

Kongress mõistab hukka praeguse kessera-
 fonna ja asunikkude koonduse koalitsiooni katse
 riigikogus läbi wiia seadust, mille alusel oleks
 wõidud ilma rahwaesituse teadmata maha kustu-
 tada sajad miljonid riigi raha, mis on antud
 iisfikutele suurettewõtetele. Samuti awaldab
 kongress pahameelt, et sama koalitsioon lükkas
 tagasi uurimiskomisjoni walimise samade asjade
 selgitamiseks ning ei wõtnud vastu R. Pätfi
 walitsuse poolt wäljatöötatud aktiaseltide rew-
 deerimise ja kapitalide wälismaale wiimise keelu
 seadust.

Silmas pidades, et põhiseaduse muutmise
 katse on juba kaks korda nurjunud, kuid wajadus
 põhiseaduse parandamiseks on suurem kui kunagi
 warem, kongress leiab, et põllumeeste ko-
 gude erafond, kes on algatanud põhiseaduse

muutmise mõtte, ning wisa ja järjekindla selgi-
 tustööga kannud selle laialdaste rahwahulkade
 teadwusse, peab jatkama endise wiisadusega wõit-
 lust põhiseaduse muutmise kasuks. Kongress wo-
 litab üleriiklise põllumeeste esituse juhatusel as-
 tuma kõiki tarwilikke samme põhiseaduse muut-
 mise läbiwiimiseks, et riigi ja rahwa elu saaks
 juhitud õigetessee roobastessee ja et kaswaks uis
 ja lootus cest rahwa parema tulewiku wõima-
 lussee.

Seelmise walitsuse poolt algatatud põllu-
 meeste awitamist tuleb energiliselt jatkata. Riik-
 lina kui kestab majanduskriis, tuleb põlluma-
 jandust toetada preemiatega maksimisega wõile, pee-
 konile ja munadele, ja munde kaitseabinõudega,
 et põllumajandus oleks tootmiswõimeline ja
 suudaks wõistelda wälisurgudel.

Terawilja kaitset, mis põllumeeste kogude
 erafond suurte jõupingutustega on põllumehele
 kätte wõidelnud, ei tohi kaotada. Riisu ja muu
 terawilja ning jahu sissewedu ei tule lubada.
 Piimatalituste wõrgu korraldamise seadus tuleb
 kiireks korras ellu wiia ja piimaühingutelt kriisi-
 aastatel wõlatasumist mitte nõuda.

Töötud tuleb juhtida linnast maale sisse-
 kolonisatsioonile ja munde loowatele töödele.
 Tööraamatud tulewad sisse seada ja töötä töö-
 liste tasunormid rewideerida.

Kõrghoidu riigi aparaadi, hariduse, hoole-
 kande j. m. kulude alal tuleb jatkata. Muutni-
 kudele ametist lahkimisel maksetaw lisatasu tu-
 leb kaotada. Kõrgemad õppeasutused ja keskkool
 tuleb ümber korraldada wastawalt rahwa kan-
 dejõule. Osa keskkooli tuleb sulgeda, juhtides
 õpilased põllutöö- ja teistessee oskuskoolidessee.

Põllumeeste häälekandjad on

„Kaja“ ja

„Teataja“

kes Eesti riigi algusest peale on pidanud võitlust Eesti põllumehe parema täekäigu eest.

„Kaja“ ilmub kuus korda nädalas. Ta toob seega iga päew põllumehele värsteid uudiseid kõige selle kohta, mis sünnib Eestis ja välismail.

„Teataja“ ilmub kolm korda nädalas. Ta on sobiv ajaleht neile, kel on vähe raha ja ei suuda iga päew ilmuwat lehte tellida.

Trükmaterjalide hinna kallinemise peale vaatamata on nii „Kaja“ kui „Teataja“ oma tellimise hindu alandanud.

„Kaja“ tellimishind:

1 kuu peale — 1 kr. 25 s.	6 kuu peale — 5 kr. 50 s.
3 kuu peale — 3 krooni.	Alasta peale — 11 krooni.

„Teataja“ tellimishind:

1 kuu peale — 50 senti.	6 kuu peale — 2 kr. 85 s.
3 kuu peale — 1 kr. 50 s.	Alasta peale — 5 kr. 50 s.

Tellimisi võtavad vastu usaldusmehed ja kõik postkontorid.

Praegu, kus põllumehe elu on keeruline ja raske, koondugu kõik põllumehed oma häälekandjate ümber, et ühisel jõul võidelda põllumehe põlve parandamiseks.

Ugasse tallsu „Kaja“ või „Teataja“.

AKTSIASELTS

Lühiselu trüfifoda

TALLINNAS, PIKK T. 42

KÕNETRAAT 442-04

VALMISTAB
IGASUGUSEID
TRÜKITÖID

Õooditrükk

Laos igasugused vallavalitsuse
ja vallakohtu RAAMATUD JA
PLANKETID

N O T A R I T E L E
volikirja planketid
A D V O K A A T I D E L E
kohtuotsuse planketid

Töö korralikule ja täpsale valmistamisele pannakse erilist rõhku.

631 (17. VII 33)

B8.619:8

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU

1 0100 00092023 7